

DEKKENDE EXPERTISE IN DE REGIO

Handleiding om in het kader van Passend Onderwijs de expertise in een regio in kaart te brengen

Lia van Meegen
Ruud van Herp
Margaret Rekers

Inhoud

1	Inleiding	3
2	Theoretisch kader: dekkende expertise in de regio	5
2.1	Inleiding	5
2.2	Passend Onderwijs	6
2.3	Vorming regionale netwerken	9
2.4	Samenwerkingsafspraken	11
2.5	Betrokkenheid	14
3	Gebruik handleiding	19
3.1	Startfase	19
3.2	Uitvoeringsfase	19
3.3	Evaluatiefase	21
4	Uitwerking 'Startfase'	23
4.1	Stap 0 – Formulering opdracht	23
4.2	Stap 1 – Instelling projectgroep en vastlegging afspraken	24
4.3	Stap 2 – Begripsbepaling en afbakening opdracht	24
4.4	Stap 3 – Verzamelen en analyseren van relevante documenten en eerdere onderzoeken	27
5	Uitwerking 'Uitvoeringsfase'	31
5.1	Stap 4 – Gesprekken met spilfunctionarissen / sleutelfiguren	31
5.2	Stap 5 – Eerste concept-inventarisatie	34
5.3	Stap 6 – Beschrijving aanwezige expertise en overzicht witte vlekken	36
5.4	Stap 7 – Rondetafelgesprekken inzake invulling witte vlekken	38
5.5	Stap 8 – Presentatie witte vlekken en mogelijke oplossingen	39
5.6	Stap 9 – Definitieve beschrijving van aanwezige expertise, witte vlekken en oplossingsrichtingen	40
6	Uitwerking 'Evaluatiefase'	41
6.1	Stap 10 – Beschikbaar maken van gegevens over aanwezige expertise	41
6.2	Stap 11 – Aanpak witte vlekkenproblematiek opnemen in actieplannen van de regio	41
6.3	Stap 12 – Terugblik en evaluatie	41
	Literatuur	43
	Bijlagen	45
	Bijlage 1 – Begrippenlijst	47
	Bijlage 2 – Voorbeeldbrief informatie project	51
	Bijlage 3 – Voorbeeldbrief uitnodiging gesprekspartners	53
	Bijlage 4 – Voorbeeldvragen spilfunctionarissen	55
	Bijlage 5 – Voorbeeld ingevuld format inzake expertise in de regio	57
	Bijlage 6 – Afkortingen	59

1 Inleiding

In het kader van Passend Onderwijs moet er een flexibel en dekkend continuüm van onderwijsvoorzieningen met doorgaande leerlijnen po-vo-(v)so-mbo worden gerealiseerd. De samenwerking in de regio moet organisatorisch en inhoudelijk gestalte krijgen en staat in dienst van het realiseren van Passend Onderwijs in de klas. Om een flexibel continuüm van voorzieningen te realiseren dat maatwerk in het onderwijs mogelijk maakt, moet een regio zicht hebben op de huidige expertise en aanwezige onderwijszorg-voorzieningen en de gewenste stappen richting dat flexibel en dekkend continuüm.

In deze handleiding staat een aanpak beschreven om in een regio de aanwezige expertise binnen het onderwijscontinuüm voor 3- tot 18-jarigen in kaart te brengen én te verhelderen wat de vervolgstappen zijn op weg naar de gewenste situatie. Het betreft expertise met betrekking tot het onderwijsaanbod in de regio, specifieke onderwijszorg-arrangementen, onderzoek en indicatiestelling, begeleiding, professionalisering en partners in onderwijs en zorg die met elkaar samenwerken. Deze werkwijze wordt uitgevoerd vanuit het perspectief van het onderwijs, dat wil zeggen dat het expertise betreft die wordt aangeboden aan de leraar en/of de leerling. Het gaat steeds om expertise die nodig is om leerlingen het onderwijs te bieden dat zij nodig hebben.

We hanteren hierbij het model 'Basiszorg, breedtezorg en dieptezorg' (zie toelichting in hoofdstuk 3).

Door deze aanpak wordt de expertise in de regio in kaart gebracht. Op basis hiervan kunnen, in samenhang met de te ontwikkelen of ontwikkelde visie op Passend Onderwijs, besluiten worden genomen voor het uitzetten van beleid in de regio en het nemen van stappen om de gewenste situatie te realiseren.

2 Theoretisch kader: dekkende expertise in de regio

De bronvermelding in dit hoofdstuk vindt plaats door cijfers tussen haakjes in de tekst (zie hoofdstuk Literatuur).

2.1 Inleiding

In het onderwijs doen zich sinds een aantal jaar problemen voor in de zorgstructuur. Het gaat dan zoal om de volgende zaken.

Plaatsingsproblemen leerlingen

Leerlingen die niet op de juiste school geplaatst kunnen worden of kunnen blijven. Dit heeft soms met regelgeving te maken. Er zijn echter ook scholen die kinderen met bepaalde problemen niet aannemen. Deze leerlingen vallen hierdoor 'tussen wal en schip'.

Indicatiestelling

De indicatiestelling in het onderwijs is complex. Er zijn verschillende vormen van indicatiestelling die worden uitgevoerd door verschillende instanties met verschillende criteria. De indicatiestelling is ingewikkeld en verlopen traag. Voor een deel van de kinderen levert de indicatiestelling problemen op, waardoor ouders en kind van het kastje naar de muur worden gestuurd.

Overgangen onderwijstypen

Er zijn geen of onvoldoende geborgde doorgaande lijnen tussen voorschoolse organisaties en primair onderwijs, scholen voor primair onderwijs en voortgezet onderwijs en tussen voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs.

Afstemming onderwijs en jeugdzorg

Met jeugdzorg wordt de zorg voor de jeugd in brede zin bedoeld. Hieronder valt bijvoorbeeld ook de jeugdgezondheidszorg. Er is te weinig afstemming, aansluiting en samenwerking tussen onderwijs en jeugdzorg. Een bijkomend probleem is de grote hoeveelheid jeugdzorgorganisaties.

Hoofdproblemen

Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (Ministerie van OCW) gaat het om drie hoofdproblemen (17):

- 1 verantwoordelijkheid;
- 2 ingewikkelde wet- en regelgeving;
- 3 moeizame samenwerking interne en externe partijen.

Om geen leerlingen tussen wal en schip te laten vallen en ieder kind goed onderwijs te bieden voor een optimale ontwikkeling wordt Passend Onderwijs tot stand gebracht.

2.2 Passend Onderwijs

Reden

Belangrijkste reden voor het vormen van Passend Onderwijs is volgens staatssecretaris Sharon Dijksma (3) dat te veel leerlingen vanwege een handicap, stoornis of andere beperking niet 'gewoon' het regulier onderwijs kunnen volgen en niet de kans krijgen om zich maximaal te ontwikkelen. Het onderwijsstelsel is sterk gericht op wat leerlingen niet kunnen in plaats van wat leerlingen wel kunnen. Scholen worden onvoldoende in staat gesteld en uitgedaagd om een leeromgeving te creëren waar maatwerk mogelijk is.

Uitgangspunten

De uitgangspunten voor Passend Onderwijs zijn (3): verbeteren van de kwaliteit en organisatie van het onderwijs aan leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben.

Het gaat hierbij om twee pijlers:

- 1 Verbetering van de kwaliteit van het onderwijs, die voor staatssecretaris Sharon Dijksma van het Ministerie van OCW voorop staat. Kernwoorden hierbij zijn het vergroten van de doel- en opbrengstgerichtheid van het onderwijs.
- 2 Organisatie van het onderwijs.

Andere uitgangspunten zijn (8) de volgende:

- 1 Het kind staat centraal. Het onderwijs moet rekening houden met verschillen tussen leerlingen en het aanbod aanpassen op de onderwijsbehoeften van het kind.
- 2 Passend Onderwijs betekent niet dat alle leerlingen in de gewone school voor basis- en voortgezet onderwijs moeten worden opgevangen.
- 3 Passend Onderwijs moet in de klas gerealiseerd worden. Hiervoor moet het personeel voldoende toegerust zijn.
- 4 Een deel van de leerlingen heeft ook zorg buiten het onderwijs nodig. Onderwijs en zorg die geboden wordt vanuit instellingen voor jeugdzorg en vanuit de AWBZ-zorg moeten op elkaar aansluiten.
- 5 Indicatiestelling moet handelingsgericht zijn.

Leeftijdsgroep

In het Passend Onderwijs betreft het alle leerlingen op de basisschool, speciaal (basis)-onderwijs en het voortgezet (speciaal) onderwijs. Het zijn kinderen/jongeren van 3 à 4 tot en met 18 jaar. Belangrijke aandachtspunten zijn de overgangsmomenten (voorschoolse periode naar primair onderwijs, primair onderwijs naar voortgezet onderwijs en voortgezet onderwijs naar middelbaar beroepsonderwijs).

Streven/doel

Het streven is een transparant continuüm van kwalitatief goede zorg en goed onderwijs.

Hierbij gaat het om de volgende aspecten (1):

- Voor alle leerlingen en studenten uit funderend en middelbaar beroepsonderwijs toegang tot kwalitatief Passend Onderwijs.

- Binnen dat onderwijs wordt gewerkt vanuit het ontwikkelingsperspectief van leerlingen/studenten met een handelingsgerichte diagnostiek. Hierbij gaat het om afstemming van de onderwijsbehoeften van leerlingen/studenten en het onderwijsaanbod. Het gaat dan om de vraag wat deze leerling nodig heeft om bepaalde doelen te bereiken. Hierbij zijn de positieve aspecten en mogelijkheden van de leerling het richtpunt (4).
- Er is tevens sprake van een sluitende indicatiestelling voor eventuele benodigde leerlingenzorg.

Definitie Passend Onderwijs

Er zijn vele definities van Passend Onderwijs te vinden. Staatssecretaris Dijkema van het Ministerie van OCW (10) geeft in een notitie de volgende omschrijving:

“Passend Onderwijs = het systeem waarbinnen alle leerlingen een Passend Onderwijszorgaanbod geboden krijgen. Passend Onderwijs betekent dat voor alle leerlingen een Passend Onderwijszorgaanbod wordt ontwikkeld. Hiertoe krijgen de bevoegde gezags-organen van scholen een resultaatsverplichting om voor alle zorgleerlingen die worden aangemeld of staan ingeschreven een Passend Onderwijszorgaanbod te bieden.

Om dit te realiseren worden regionale netwerken ingericht, wordt per regio één loket voor de indicatiestelling ingericht en wordt een flexibel onderwijscontinuüm gerealiseerd.”

Door het Steunpunt Passend Onderwijs is de volgende definitie gebruikt:

“Passend Onderwijs = een organisatorische en/of onderwijskundige setting (lokaal / regionaal), waarbij gezamenlijke schoolbesturen hun onderwijsbeleid zo hebben ingericht dat er voor alle leerlingen in die lokale/regionale situatie een Passend Onderwijs-arrangement is (8).

De resultaatsverplichting in de eerste definitie wordt ook wel zorgplicht van schoolbesturen genoemd.

Zorgplicht van schoolbesturen

Passend Onderwijs is voor iedere leerling. Dat is het doel van de aanpassing van de zorg voor leerlingen in en om de school. Dat zal gerealiseerd moeten worden door scholen op basis van een zorgplichtbepaling. Met die zorgplicht krijgt elk bestuur de opdracht om voor elke leerling die zich bij een school van het schoolbestuur aanmeldt of bij een school van het bestuur staat ingeschreven, een Passend Onderwijsaanbod te bieden.

Om aan deze zorgplicht te kunnen voldoen, zullen besturen in regionaal verband moeten gaan samenwerken. Want alleen samen is in elke regio een dekkend aanbod te realiseren waarmee elke leerling het onderwijs en de ondersteuning kan krijgen dat/die nodig is. Voor een school die een bepaald onderwijszorgarrangement niet zelf in huis heeft, is het belangrijk om met andere besturen in de regio samen te werken en afspraken te maken over gebruik van het onderwijszorgarrangement van een ander bestuur.

De schoolbesturen krijgen met de wetgeving voor Passend Onderwijs dus een resultaatsverplichting om voor alle leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben een Passend Onderwijszorgaanbod te doen.

Ontwikkelingsperspectief

In het kader van kwaliteitszorg in het onderwijs is opbrengstgerichtheid een belangrijke indicator. Zo wordt de school voor speciaal basisonderwijs bij toelating geacht een ontwikkelingsperspectief voor elke leerling te formuleren.

Voor leerlingen met specifieke onderwijs- en zorgbehoeften is het formuleren van het ontwikkelingsperspectief een belangrijk onderdeel van de handelingsplanning en bovendien een instrument, waarmee de didactische en sociaal-emotionele ontwikkeling gestuurd en gevolgd kan worden.

Voor het bepalen van het ontwikkelingsperspectief is het noodzaak om leerpotentie en leerwinst op een gestandaardiseerde manier te kunnen bepalen. In het handelings-gerichte kader wordt niet uitsluitend gekeken wat er niet lukt, maar wordt juist gekeken naar de positieve aspecten en mogelijkheden van een leerling en naar de omgevings-factoren. Het ontwikkelingsperspectief wordt dus gebaseerd op meetbare gegevens ten aanzien van leerpotentie, leerwinst, sociaal-emotionele ontwikkeling, gezinsomgeving, onderwijs-leersituatie, eventuele stoornissen of belemmeringen en protectieve factoren.

Over de term ontwikkelingsperspectief bestaat nog veel onduidelijk. Het Ministerie van OCW is samen met mensen uit het onderwijsveld bezig met het formuleren van een definitie.

Handelingsgericht

Voor Passend Onderwijs is het belangrijk dat het onderwijszorgaanbod is afgestemd op de behoeften van de leerling. Handelingsgericht werken is de basis van een goede zorg aan leerlingen. De leraar reflecteert bij handelingsgericht werken planmatig op haar handelen. De leraar signaleert leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften en benoemt deze behoeften. Vervolgens biedt de leraar onderwijs aan afgestemd op deze behoeften en volgt de ontwikkelingen bij de leerling.

Soms zijn de onderwijsbehoeften niet duidelijk of het geboden onderwijsaanbod levert niet de gewenste effecten op. Dan kan handelingsgericht onderzoek of handelings-gerichte diagnostiek plaatsvinden. Het doel is te komen tot een onderwijszorgaanbod waarmee het kind zo optimaal kan ontwikkelen.

Met Passend Onderwijs is het de bedoeling dat de indicatiestelling eveneens handelings-gericht is. Hierbij staat de vraag centraal: Wat willen we met deze leerling bereiken in het onderwijs en wat is daarvoor nodig?

Sluitende indicatiestelling

Doelstelling binnen Passend Onderwijs is dat de bestaande commissies voor indicatiestelling binnen het onderwijs opgaan in één regionaal loket waar handelingsgerichte toewijzing van extra ondersteuning plaatsvindt. Voorwaarde voor het samenvoegen van de verschillende indicatieorganen (Permanente Commissie leerlingenzorg (PCL) die indiceert voor plaatsing in het speciaal basisonderwijs, de Regionale Verwijzings-commissie (RVC) voor de indicatiestelling voor leerwegondersteunend onderwijs (LWOO) en praktijkonderwijs (PrO) en de Commissie voor de Indicatiestelling (CvI) voor toewijzing indicatie cluster 1, 2, 3 en 4) in één loket waar handelingsgerichte toewijzing van extra ondersteuning plaatsvindt, is budgetfinanciering.

2.3 Vorming regionale netwerken

Wat is een netwerk?

Een netwerk wordt gevormd door organisaties die met een bepaald doel een relatie onderhouden (5). Bij de regionale netwerken is dat doel een transparant continuüm van kwalitatief goede zorg en goed onderwijs, waarmee alle leerlingen en studenten zich optimaal kunnen ontwikkelen vanuit hun eigen ontwikkelingsperspectief (1).

Regionale netwerken in het kader van Passend Onderwijs

De inzet van Passend Onderwijs is om regionale netwerken te vormen en inhoudelijk vorm te geven, zodat in 2011 een dekkende infrastructuur van netwerken is ontstaan.

Het uitgangspunt voor de vorming van deze netwerken is het geografische bereik van samenwerkingsverbanden van voortgezet onderwijs door middel van gemeentecodes (3, 1). De regionale netwerken vormen de basis om voor alle leerlingen een Passend Onderwijszorgaanbod te bieden, om wachtlijsten en thuiszitters tegen te gaan en om de kwaliteit van het onderwijs te verbeteren. Uitgangspunt is het verbinden van bestaande structuren (7, 3):

- scholen voor (speciaal) basisonderwijs in een samenwerkingsverband Weer Samen Naar School (WSNS);
- scholen voor voortgezet onderwijs (van praktijkonderwijs tot gymnasium) die samenwerken in een samenwerkingsverband voor voortgezet onderwijs;
- de scholen voor (voortgezet) speciaal onderwijs, die per cluster samenwerken in regionale expertisecentra (REC's).

Regionale netwerken: onderwijs en jeugdzorg

Bij het netwerk worden zowel onderwijsinterne als onderwijsexterne organisaties betrokken. Het is de bedoeling dat de organisaties in de regio samenwerkingsafspraken maken gerelateerd aan het bereiken van het gewenste doel. Om dit doel te kunnen bereiken, wordt gezamenlijk gewerkt aan de inhoudelijke agenda. Er wordt dan een gezamenlijke visie en missie voor Passend Onderwijs geformuleerd. Vanuit deze visie en missie wordt gezamenlijk een transparante onderwijs- en zorgstructuur opgezet, die uitgaat van doorlopende onderwijslijnen en zorglijnen langs de ontwikkelingslijn van kinderen en jongeren tot 18 jaar.

Welke organisaties behoren tot het regionale netwerk?

Onderwijsinterne partners (verplichte partners)

Scholen behorende tot:

- samenwerkingsverband(en) voor voortgezet onderwijs;
- samenwerkingsverbanden Weer Samen Naar School (SWV WSNS);
- regionale expertisecentra (REC's, cluster 3 en 4).

(Onderwijs)externe partners (gewenste partners)

Hierover bestaan verschillende meningen. Meestal worden de volgende organisaties genoemd:

- Bureau Jeugdzorg;
- Jeugdgezondheidszorg/GGD;
- Algemeen en Schoolmaatschappelijk Werk;

- Leerplicht;
- Politie en justitie;
- Advies- en Meldpunt Kindermishandeling;
- Geestelijke Gezondheidszorg (GGZ): deze wordt minder vaak genoemd als partner in het onderwijszorgnetwerk. Dit heeft te maken met de eerste- en tweedelijnszorg. Tweedelijnszorg vindt plaats op grond van indicering en wordt door beleidsmakers en jeugdzorg niet gerekend tot het rechtstreekse netwerk van onderwijs en zorg;
- REC's, cluster 1 en 2.

Brug tussen onderwijs en zorg

Om de zorg voor kinderen en ouders vroegtijdig, snel, efficiënt en effectief in te kunnen zetten is het van belang om jeugdzorg in nauwe aansluiting op het onderwijs te organiseren. Het aanbod van opgroei- en opvoedondersteuning komt onder verantwoordelijkheid van de gemeenten via de zorgadviesteams (ZAT's) en het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) (7).

In het land worden veel verschillende namen gebruikt voor zorgadviesteams.

Het Nederlands Jeugdinstituut (NJI Onderwijs & Jeugdzorg / LCOJ) heeft recent een begrippenkader opgesteld om hierover duidelijkheid te verschaffen (2). Hierin wordt gesproken van zorgteams en zorgadviesteams.

Een *zorgteam* is aansluiting van jeugdzorg en onderwijs op schoolniveau. Doel is om snel signalen van problemen te kunnen beoordelen en acties in gang te zetten. De zorgteams komen vooral in het voortgezet onderwijs voor en weinig in het primair onderwijs (in verband met het kleinschalige karakter van het primair onderwijs).

Een *zorg- en adviesteam* (ZAT) is de aansluiting van onderwijs en jeugdzorg op bovenschools niveau. Een zorg- en adviesteam is een interdisciplinair team waarin professionals uit het (speciaal) onderwijs, het maatschappelijk werk, de jeugdzorg, de jeugdgezondheidszorg en veiligheid, structureel samenwerken om kinderen, gezinnen en scholen bij (vermoedens van) emotionele, gedrags-, ontwikkelings- en/of leerproblemen te ondersteunen. De functies van het ZAT omvatten: bijdragen aan preventie en vroegsignalering, consultatie en advies, screening en indicatiestelling, handelings-advisering aan scholen, bieden of activeren van licht ambulante zorg, ontwikkelen en aanbieden van gecombineerde onderwijszorgarrangementen en toeleiden naar jeugdzorg, om daarmee bij te dragen aan optimale ontwikkelingskansen voor kinderen.

Als vervolg op de richtinggevende adviezen van Operatie Jong en als speerpunt van het programmaministerie Jeugd en Gezin worden door gemeenten Centra voor Jeugd en Gezin (CJG's) ingericht. Hierin worden onderdelen van het preventief jeugdbeleid van gemeenten gebundeld. Ouders, kinderen, jongeren tot 23 jaar en professionals moeten bij deze centra terecht kunnen met allerlei vragen over opvoeden en opgroeien.

De centra houden zich bezig met preventie, signaleren, advies geven en bieden van ondersteuning en lichte hulp. Er komt een schakel tussen de Centra voor Jeugd en Gezin en de zorg- en adviesteams.

2.4 Samenwerkingsafspraken

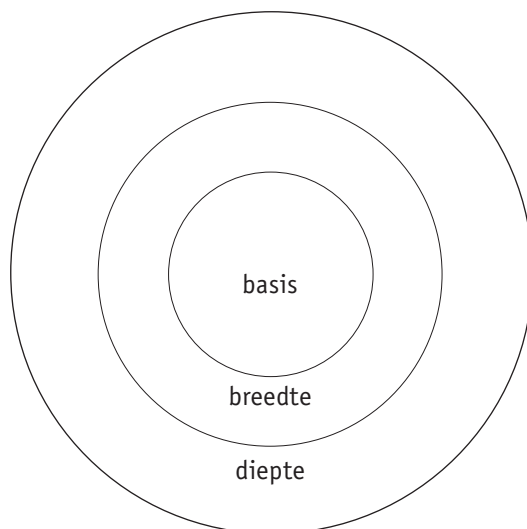
In de regionale netwerken worden samenwerkingsafspraken gemaakt om voor ieder kind in de regio kwalitatief goed onderwijs en zorg te bieden, zodat het kind zich zo goed mogelijk kan ontwikkelen. Hiervoor is het nodig dat de partners in het netwerk gezamenlijk werken aan een inhoudelijke agenda. Het gaat dan om:

- een gezamenlijke visie/missie op Passend Onderwijs;
- het realiseren van een transparante onderwijs- en zorgstructuur die uitgaat van doorlopende leer-, ontwikkelings- en zorglijnen. Het gaat om het creëren van een continuüm van onderwijs en zorg, bestaande uit basiszorg, breedtezorg en dieptezorg;
- het verbeteren van de effectiviteit en efficiëntie van (leerlingen)zorg.

Er kan op verschillende niveaus onderwijs en zorg aan leerlingen worden geboden.

Basiszorg, breedtezorg en dieptezorg

Onderwijs en zorg worden op verschillende niveaus aan leerlingen geboden. In het kader van Passend Onderwijs wordt gesproken over basiszorg, breedtezorg en dieptezorg (8).

Basiszorg: de hulp en ondersteuning aan leerlingen met ingewikkelde onderwijsvragen die zich afspeelt op groeps- en schoolniveau. Nadruk ligt op het handelen van de leraar.

Breedtezorg: dit zijn voorzieningen òm de school: het onderwijscontinuüm. Het kan daarbij gaan om onderzoek, ambulante begeleiding, onderwijsplekken (tijdelijk of partieel) in specialere voorzieningen of een zorgplatform.

Het speciaal basisonderwijs (sbo) maakt deel uit van het samenwerkingsverband Weer Samen Naar School. Het wordt niet tot de breedtezorg gerekend, omdat kinderen alleen naar deze school kunnen met een beschikking van de Permanente Commissie Leerlingenzorg (PCL).

Dieptezorg: dit zijn de uitwerkingen van het continuüm aan de 'rand': (v)so en zeer specialistische plekken voor leerlingen die in de basis- en breedtezorg geen passend arrangement kunnen krijgen. Er kan gedacht worden aan kinderen met zware meervoudige handicaps, kinderen met internaatplaatsingen, ingewikkelde AWBZ-zorg en zeer ernstige gedragsproblemen. Het gaat om onderwijs of zorg die alleen geboden kan worden op basis van indicering.

Het geïndiceerde onderwijszorgaanbod kan zowel binnen als buiten het onderwijs worden verzorgd. Voorbeeld: een indicatiestelling voor speciaal onderwijs kan worden benut voor plaatsing op een school voor speciaal onderwijs. Ouders kunnen er ook voor kiezen om via een leerlinggebonden financiering deze onderwijszorg binnen de reguliere school te halen. Een deel van de specialistische zorg zal dan worden geleverd door ambulante begeleiders van de regionale expertisecentra.

Het onderwijs kan het in veel gevallen niet alleen, omdat het vaak niet de zorg kan bieden die het kind nodig heeft. Daarom is samenwerking met externe partijen nodig om dichter bij oplossingen te komen. Deze vorm van onderwijszorg kan alleen worden geboden op basis van een indicatiestelling en wordt daarom in de dieptezorg geplaatst.

De kern voor Passend Onderwijs en voor de samenwerking in regionale netwerken is dat voor alle leerlingen de kansen op de beste ontwikkeling centraal staat. Dat geldt voor 'gewone' leerlingen en voor leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben om het onderwijs te volgen (7).

Inhoudelijke agenda

Alleen een afspraak tot samenwerking maken is niet genoeg. In de netwerken zal gezamenlijk een inhoudelijke agenda vastgesteld worden. Hiermee wordt actief gewerkt aan doorgaande leer-, ontwikkelings- en zorglijnen.

Doorlopende leer-, ontwikkelings- en zorglijnen

De overgangen tussen de volgende drie sectoren zijn de drie cruciale transitiepunten voor kinderen/studenten met een meer of minder ingewikkelde onderwijsvraag (8).

Het gaan dan om de volgende overgangen tussen onderwijsvormen:

- voorschoolse periode – primair onderwijs (de voor- en vroegschoolse educatie is een voorbeeld van een doorgaande leerlijn voor de taalontwikkeling van kinderen);
- primair onderwijs – voortgezet onderwijs
- voortgezet onderwijs – middelbaar beroepsonderwijs.

Voor 'zorg- en risicoleerlingen' is het extra van belang dat er continuïteit bestaat in onderwijs en in de zorg en begeleiding die zij nodig hebben rond de overgangsmomenten van de ene onderwijssector naar de volgende. Voor hen is het bij die overgangen van belang dat er naast een doorgaande leer- en ontwikkelingslijn ook een doorgaande zorglijn wordt geboden. Het gaat op die overgangsmomenten om goede overdracht van informatie en handelingsgerichte adviezen. Met doorgaande leer- en zorglijnen wordt voorkomen dat kennis en ervaring rond een leerling verloren gaat bij de overstap naar een nieuwe school (9).

De doorgaande onderwijszorglijnen zijn vooral van belang voor de volgende leerlingen:

- leerlingen die al onderwijszorg ontvangen of dat nodig hebben (geïndiceerde leerlingen);
- leerlingen die op het moment van overgang hulpverlening ontvangen of nodig hebben;
- leerlingen die naar inschatting van de school risico's lopen bij of na de overstap naar het middelbaar beroepsonderwijs.

Voor goede doorgaande onderwijs- en zorglijnen is een goede interne zorgstructuur en aansluiting van externe zorgpartners een voorwaarde. Tevens is continuïteit in de hulpverlening aan leerlingen en ouders belangrijk. Voor een doorgaande zorglijn is het cruciaal dat de vervolgschool ook daadwerkelijk iets doet met de informatie en handelingsadviezen van de leverende school.

Ketenstructuur

Voor leerlingen met specifieke en complexe onderwijszorgbehoeften kan zowel een afgestemd onderwijs- als een afgestemd zorgaanbod nodig zijn. Het onderwijs en de jeugdzorg zullen ieder een deel van de onderwijszorg leveren. Het is belangrijk dat de acties en interventies goed op elkaar aansluiten en zijn afgestemd.

De gedachte is om deze specifieke onderwijszorg aan te bieden in een ketenstructuur, waardoor op verschillende niveaus zorg aan leerlingen kan worden geboden (16).

Wat is nu een keten en wat is het verband met het regionaal netwerk van onderwijs en zorg?

Als zich een probleem voordoet dat de ontwikkeling van een kind belemmert, ontstaat er een hulpvraag. De ouders, het onderwijs en de jeugdzorg stellen zich gezamenlijk tot doel om het probleem zo op te lossen dat het kind zich zo optimaal mogelijk kan ontwikkelen. Vervolgens wordt bepaald welke activiteiten nodig zijn om dat doel te bereiken.

Bij complexe problemen worden de opeenvolgende activiteiten door verschillende partners uit het netwerk uitgevoerd.

De keten is dus een functionele aaneenschakeling van opeenvolgende activiteiten van verschillende partijen. Er is in de ketenaanpak samenhang tussen de verschillende processtappen om het doel te bereiken. De partners uit het netwerk zijn de 'leveranciers' van de activiteiten en soms ook middelen. Denk aan een hulpvraag van een leraar en ouders: wat zijn de oorzaken voor het drukke gedrag van een kind en welk onderwijs-zorgaanbod heeft dit kind nodig om zich zo goed mogelijk te ontwikkelen?

De keten kan zijn:

- 1 tussentijds onderzoek door jeugdarts van de JGZ;
- 2 intelligentie- en persoonlijkheidsonderzoek door psycholoog of orthopedagoog van de onderwijsbegeleidingsdienst;
- 3 intakegesprekken bij Bureau Jeugdzorg;
- 4 aanvullend onderzoek door een psychiater van de GGZ;
- 5 omzetten van de adviezen van de psychiater naar een onderwijszorgaanbod voor de school door de ambulant begeleider van het expertisecentrum van het samenwerkingsverband WSNS in samenspraak met de orthopedagoog van de OBD.

Dit is een mogelijke ketenaanpak. Maar het netwerk kan op grond van de hulpvraag en de mogelijkheden van de verschillende partners ook besluiten tot een wat andere keten.

In de keten is sprake van een input (hulpvraag, probleem), een transformatie of proces van activiteiten en een output (een bereikt doel, een oplossing voor het probleem van het kind). In het proces vindt van de ene schakel naar de volgende schakel overdracht plaats. Iedere schakel voegt in het proces waarde toe.

Iedere hulpvraag van een kind kan vragen om een andere keten van activiteiten. Alle kinderen zijn anders. Het gaat om dit kind van deze ouders in deze wijk bij deze leraar op deze school.

Omdat sommige hulpvragen en problemen bij meerdere kinderen op vergelijkbare wijze zich voor kunnen doen, kunnen de partners in het netwerk een aantal onderwijszorgarrangementen (ketenaanpak) redelijk standaard regelen. Gezien de specifieke vragen van kinderen, ouders en leraren is dat echter maar voor een deel van de vragen vooraf te regelen. Voor een deel van de vragen zal een ketenaanpak op maat worden samengesteld. ZAT en Centra voor Jeugd en Gezin kunnen bij het samenstellen van een specifieke ketenaanpak een goede rol spelen (5).

2.5 Betrokkenheid

Onderwijs- en ondersteuningspersoneel spilfunctie

Voor het daadwerkelijk realiseren van een Passend Onderwijszorgaanbod voor alle leerlingen is het essentieel dat scholen en leraren weten:

- hoe zij het onderwijsaanbod (vroegtijdig) kunnen aanpassen als de ontwikkeling van een leerling stagneert;
- welke ondersteuning zij voor die leerlingen nodig hebben en in kunnen zetten.

Uit onderzoek is gebleken dat de kennis, vaardigheden en competenties van leraren op het gebied van signalering, preventie en het afstemmen van onderwijsaanbod op de behoeften van leerlingen om verbetering vraagt (11). Houtveen constateerde in 2004 dat het didactisch handelen van de leraar achterblijft als het gaat om het goed omgaan met de verschillen in onderwijsbehoeften van alle leerlingen (12). De onderwijsinspectie heeft ook geconstateerd dat het handelen van veel leraren achterblijft als het gaat om goed omgaan met verschillen tussen kinderen. Toch is de onderwijsinspectie van mening dat Passend Onderwijs moet plaatsvinden in de groep. Het falen of slagen van Passend Onderwijs hangt dus af van de competenties van de leraar (12).

Rol en betrokkenheid ouders

Om leerlingen optimale ontwikkelingskansen te bieden is samenwerking tussen school en ouders erg belangrijk. Een positief en regelmatig contact tussen school en ouders, een partnerschap, bevordert de ontwikkeling en het leren van de leerlingen.

Onder partnerschap wordt verstaan: een proces waarin school, jeugdzorg en ouders erop uit zijn elkaar wederzijds te ondersteunen en waarin ze proberen hun bijdrage aan de opvoeding van het kind op elkaar af te stemmen, met als doel, het leren, de motivatie en de ontwikkeling van het kind te bevorderen. Hiervoor is echte dialoog tussen school, jeugdzorg en ouders nodig (14, 2, 15).

Opvoeding is op de eerste plaats een zaak van de ouders. De leraren van de school zijn medeopvoeders naast de ouders. Voor Passend Onderwijs hebben leraren de ouders nodig als pedagogische partners. Ouders hebben over het algemeen een betere kijk op het welbevinden van hun kind, de emotionele ontwikkeling en zicht op hoe het kind de school ervaart. Ouders beschikken over kennis van de gehele context van een leerling. Deze informatie is een belangrijke aanvulling op het beeld dat de school van het kind heeft. Scholen hebben over het algemeen een betere kijk op de cognitieve ontwikkeling en het (sociaal) gedrag van leerlingen in de schoolcontext. Scholen zouden zich vaak meer moeten realiseren dat voor sommige door de school gesignaleerde problemen de oorzaak primair gezocht moet worden in de schoolsituatie in plaats van in de aanleg van het kind of de thuissituatie. Opvoeding thuis en op school wordt met regelmatig contact goed op elkaar afgestemd. Leraren en ouders kunnen in samenwerking zo gunstig mogelijke voorwaarden voor de ontwikkeling van kinderen scheppen (29).

In de situatie die met Passend Onderwijs wordt nagestreefd zijn de ouders gelijkwaardige gesprekspartners binnen de lokale onderwijszorgstructuur en rond de onderwijszorg voor hun kind(eren). Het is een recht van ouders als verantwoordelijken voor de opvoeding van hun kinderen (14). Het gaat hierbij zowel om het individuele als om het collectieve belang van kinderen die onderwijszorg behoeven en hun ouders (16). Wanneer naast school ook externe partijen betrokken worden bij het onderwijszorg-aanbod is het noodzakelijk om zeer zorgvuldig met ouders te communiceren. Er kunnen gevoelige zaken aan bod komen en ouders kunnen zich aangetast voelen in hun privé-domein: de opvoeding van hun kind. Het is raadzaam om op vastgelegde momenten en vanaf een vroeg stadium dialoog te voeren met de ouders en ouders actief als ervarings- en contextdeskundigen te betrekken bij het onderzoeks- en interventieproces.

Veel scholen zoeken naar manieren om hun relatie met ouders te verbeteren of te versterken. Ze signaleren fricties in die relatie of constateren een te geringe of juist een te sterke betrokkenheid bij ouders. Ook ouders zijn op zoek naar manieren om een passende relatie met de school te krijgen. De relatie is geen doel op zich. School en ouders hebben behoefte aan een goede, passende relatie, omdat zij een gemeenschappelijk doel hebben, namelijk zorgen voor optimale omstandigheden op school en thuis voor een goede ontwikkeling van de kinderen. Door de inbreng van ouders kan de organisatie binnen de school beter worden afgestemd op de behoeften van kinderen. Dit is het democratische doel voor partnerschap. De opvoedingsvisies en opvoedingspraktijken van ouders en school kunnen sterk verschillen, terwijl afstemming hiervan voor veel kinderen wenselijk of zelfs noodzakelijk is. Goede, positieve contacten tussen ouders en school kunnen hiertoe bijdragen. Het gaat dan om het pedagogisch doel van partnerschap. Naast het organisatorisch en pedagogisch doel is er ook een democratisch doel. Het gaat dan om het informeel en formeel meedenken en meebeslissen van ouders met de school en het afleggen van verantwoording door de school over haar werk aan de ouders.

Ook al zijn ouders en school niet gelijk, ze hebben binnen Passend Onderwijs wel een gelijkwaardige rol en een gezamenlijk belang. School en ouders zijn dus gelijkwaardige partners. Er is geen sprake van eenrichtingsverkeer in de relatie en het overleg. Het gaat om wederzijdse betrokkenheid van ouders en school en om wederzijdse investering in de relatie (20, 4).

Overheid

In 2005 kwam minister Maria van der Hoeven met een notitie voor vernieuwing van de zorgstructuren in het funderend onderwijs om de onderwijszorg te verbeteren. Het is de aanzet om te komen tot Passend Onderwijs zoals in het theoretisch kader is beschreven. Daarnaast wordt vanuit Operatie Jong het project ZioS (Zorg in en om de School) uitgewerkt. Het kabinet wilde met Operatie Jong het jeugdbeleid versterken en ontkokeren. Hiervoor werkten acht ministeries samen. Het programmaministerie Jeugd en Gezin geeft verder vorm aan de adviezen en aanbevelingen van Operatie Jong. Centraal staat dat de samenwerking tussen onderwijsorganisaties en jeugdzorg-organisaties wordt vergroot en versterkt om de ondersteuning aan leerlingen te verbeteren en te versnellen. Het streven is een 'sluitende keten' van zorgadviesteams (ZAT's) en van schoolinterne en schoolexterne zorg. Hier sluit 1-zorgroute goed op aan. Daarnaast is een speerpunt van het programmaministerie Jeugd en Gezin de vorming van Centra voor Jeugd en Gezin door de gemeenten.

De ontwikkeling van Passend Onderwijs vindt plaats via een lerend proces van onderop. De wijze waarop regio's vorm geven aan Passend Onderwijs en de ervaringen die daarbij worden opgedaan, vormen de basis voor het te ontwikkelen wettelijk kader. Er worden experimenten en veldinitiatieven uitgevoerd. Op grond van de ervaringen zal de Tweede Kamer in 2009 een go or no go besluit nemen voor vorming van wetgeving voor Passend Onderwijs. Bij het signaleren van problemen en bij de ondersteuning en hulp aan gezinnen zijn vaak diverse hulpverleners en instanties betrokken. Een veel voorkomend probleem daarbij is dat informatie over het kind en gezin verloren gaat omdat er geen systematische uitwisseling plaatsvindt tussen en instellingen die met het kind te maken hebben (gehad). Daarom wil het kabinet maatregelen treffen om de informatie-uitwisseling te verbeteren. Hiervoor worden twee methoden ontwikkeld: het elektronisch kinddossier en de verwijzindex risicjongeren.

Elektronisch kinddossier

Elke gemeente in Nederland biedt jeugdgezondheidszorg aan kinderen van 0 tot 19 jaar. De jeugdgezondheidszorg richt zich op lichamelijke, psychische, sociale en cognitieve ontwikkeling van kinderen en wil die zo optimaal mogelijk ondersteunen. Ze houdt een medisch dossier bij van ieder kind waarmee zij in aanraking komt. Dit gebeurde altijd op papier.

Met de invoering van het elektronisch kinddossier wordt informatie over het kind digitaal opgenomen, wat de toegankelijkheid vergroot. Hoewel het elektronisch dossier vooral door medewerkers van de jeugdgezondheidszorg wordt gebruikt en gegevens alleen beschikbaar zijn wanneer aan voorwaarden wordt voldaan, is het mogelijk dat belangrijke informatie over het kind wordt uitgewisseld. Ouders of verzorgers en oudere kinderen dienen hierover te worden geïnformeerd.

Met het onderwijs kan informatie uit het dossier worden uitgewisseld via het ZAT, indien de hulpvragen van kind, ouders en/of school daar aanleiding toe geven.

Verwijsindex risicojongeren

De verwijsindex risicojongeren is een elektronische verzameling van alle 'risicocontacten' van jongeren met instellingen of politie en justitie. Signalen van verschillende instellingen worden in dit systeem geregistreerd, waardoor duidelijk wordt hoeveel signalen zijn opgevangen en door wie. De verwijsindex werkt als een landelijk systeem en is bedoeld om de samenwerking tussen uiteenlopende instanties, zoals jeugdzorg en justitie, te ondersteunen. In de verwijsindex worden alleen de signalen verzameld die door de instellingen worden opgevangen. Er komt geen inhoudelijke informatie over de contacten in de verwijsindex. De instellingen krijgen zo zicht op wie er wellicht nog meer signalen van zorg hebben opgevangen of betrokken zijn bij het kind. De verwijsindex spoort instellingen aan samen te werken en – afhankelijk van het risico – een volgende stap te zetten die de situatie moet verbeteren.

Momenteel is de verwijsindex nog niet te raadplegen door het onderwijs. Wel kan via het ZAT een link met de verwijsindex worden gelegd als dat wenselijk is.

Financiering

Schoolbesturen krijgen zorgplicht, dat inhoudt dat zij verantwoordelijk zijn om voor alle (zorg)leerlingen een Passend Onderwijszorgaanbod te bieden. Hiervoor hebben zij vrijheid bij de organisatie van het onderwijs nodig om onderwijs op maat te kunnen bieden. De financiering zal niet meer op de oude wijze geschieden, maar via budget-financiering op basis van het aantal leerlingen.

Rol en betrokkenheid gemeenten

Centra voor Jeugd en Gezin

Als vervolg op de richtinggevende adviezen van Operatie Jong (25) en als speerpunt van het programmaministerie Jeugd en Gezin worden door gemeenten Centra voor Jeugd en Gezin (CJG's) ingericht. Hierin worden onderdelen van het preventief jeugdbeleid van gemeenten gebundeld.

Het betreft de volgende vijf functies (21):

- 1 informatie over opvoeden en opgroeien aan ouders, kinderen en jongeren;
- 2 signalering van problemen;
- 3 toegang tot het ondersteuningsaanbod, beoordeling en toeleiding, onder andere door de beschikbaarheid van een sociale kaart voor ouders, kinderen, jongeren en 'verwijzers';
- 4 pedagogische steun of hulp in de zin van advisering en lichte hulpverlening.
Wat betreft de pedagogische steun worden drie dimensies onderscheiden:
opvoedingsondersteuning, ontwikkelingsstimulering en bredere gezins-ondersteuning.
Hierbij speelt de aansluiting tussen vraag en aanbod een belangrijke rol;
- 5 coördinatie van specifieke zorg op lokaal niveau.

Ouders, kinderen, jongeren tot 23 jaar en professionals moeten bij deze centra terecht kunnen met allerlei vragen over opvoeden en opgroeien. De centra houden zich bezig met preventie, signaleren, adviseren en bieden van ondersteuning en lichte hulp.

Er komt een schakel tussen de Centra voor Jeugd en Gezin en de zorg- en adviesteams.

De vorming van de Centra voor Jeugd en Gezin is in volle gang onder regie van de gemeenten.

De gemeenten spelen vanuit hun regierol ook een belangrijke rol bij het tot stand komen van de regionale netwerken voor Passend Onderwijs, het in stand houden en verbeteren van de zorg- en adviesteams en het ontwikkelen van de verwijfsindex risicojongeren.

3 Gebruik handleiding

In deze handleiding wordt beschreven op welke wijze een inventarisatieonderzoek naar expertise in de regio kan worden uitgevoerd. Daartoe dienen verschillende stappen te worden gezet die zijn onderverdeeld in 'fasen':

- startfase;
- uitvoeringsfase (inventarisatiefase);
- evaluatiefase.

In deze handleiding wordt iedere fase met de te nemen stappen beschreven.

3.1 Startfase

Stap 0

Formulering opdracht.

Stap 1

Voor gestart kan worden met het stappenplan wordt een projectgroep geformeerd die verantwoordelijk is voor de uitvoering van dit traject. Deze projectgroep kan bestaan uit een vertegenwoordiger van de opdrachtgevers en één (of meer) personen die voor de uitvoering verantwoordelijk zijn. Deze groep loopt het stappenplan door, verdeelt de taken en stelt een tijdspad vast.

Stap 2

Als eerste worden de gehanteerde termen gedefinieerd (waaronder het begrip 'zorg') en er wordt afgebakend welke zaken wel en welke zaken niet aan de orde zullen komen binnen het onderzoeksterrein. Ook moet bepaald worden wat onder 'de regio' wordt verstaan in het kader van deze werkwijze.

Stap 3

In de volgende fase wordt gekeken welke documenten, onderzoeken en dergelijke beschikbaar zijn waar mogelijk gegevens van gebruikt kunnen worden. Denk hierbij aan sociale kaart van de regio, een zorgscan van het samenwerkingsverband Primair Onderwijs, een onderzoek naar de noodzaak van een reboundvoorziening in de regio, enzovoort. De relevante gegevens worden hier uit gehaald en benut voor de inventarisatie.

3.2 Uitvoeringsfase

Stap 4

In de inventarisatiefase worden partners bij de inventarisatie betrokken door het voeren van gesprekken met zogenaamde 'spilfunctionarissen'. Dat zijn mensen in de regio die een goed zicht hebben op de mogelijke witte vlekken (zie definitie van witte vlekken in hoofdstuk 3), de knelpunten en de overlap in de expertise. In overleg met de coördinatoren van de

samenwerkingsverbanden Primair Onderwijs en Voortgezet Onderwijs wordt een lijst opgesteld van de 'spilfunctionarissen' uit de regio waar gesprekken mee worden gevoerd. Denk hierbij ook aan de gemeenten. Dit kunnen individuele gesprekken zijn, maar ook groeps gesprekken met spilfunctionarissen (bijvoorbeeld zorgcoördinatoren of intern begeleiders). Aan de spilfunctionarissen wordt ook concrete informatie gevraagd over aantallen en cases. In deze fase kunnen ook ouders en jongeren als ervaringsdeskundigen worden gehoord.

Stap 5

Vanuit deze inventarisatiefase wordt een eerste concept 'Inventarisatie expertise in de regio' opgesteld. Dit concept wordt voorgelegd aan de mensen die sturing geven aan het proces naar Passend Onderwijs in de regio (bijvoorbeeld aan de stuurgroep van de regio) en aan relevante groepen betrokkenen (bijvoorbeeld de intern begeleiders / zorg-coördinatoren / vertegenwoordigers van instellingen / coördinatoren samenwerkingsverbanden en regionale expertisecentra (REC's)). Op hun aanwijzingen worden aanvullingen en wijzigingen verwerkt in een tweede concept.

Stap 6

Het eerste concept 'Inventarisatie expertise in de regio' wordt dus aangevuld. Dit gebeurt na de analyse van de inventarisatiegegevens: beschrijving van 'witte vlekken', knelpunten, aanwezige expertise en mogelijke overlap. Vervolgens wordt een tweede concept met een overzicht van de witte vlekken en met aanwezige knelpunten opgesteld.

Stap 7

Vervolgens worden de witte vlekken en knelpunten geconcretiseerd (cases, aantallen en dergelijke) op basis van gegevens en gesprekken met de spilfunctionarissen. De gevonden witte vlekken en knelpunten worden in enkele 'rondetafelgesprekken' als cases voorgelegd aan vertegenwoordigers van instellingen in de regio, die bij de cases betrokken zijn. Doel van de gesprekken is zicht te krijgen op een mogelijke invulling van de witte vlekken en de consequenties van deze invulling (denk bijvoorbeeld aan financiële consequenties).

Stap 8

In de volgende fase wordt een volgende versie van de inventarisatie gepresenteerd aan de stuurgroep en wordt besproken wat de mogelijke vervolgstappen zijn om een gewenst onderwijscontinuüm in de regio te realiseren. Dit in samenhang met de ontwikkelde gezamenlijke visie van onderwijs en partners op Passend Onderwijs in de regio.

Stap 9

Daarna wordt een derde versie van 'Inventarisatie van expertise in de regio' geschreven. Deze bevat de inventarisatie van de expertise en de witte vlekken.

Ook worden voorstellen beschreven met betrekking tot vervolgstappen op korte en lange termijn om de expertise in de regio dekkend te maken. Deze tweede versie wordt aan de stuurgroep van de regio en eventueel aan besturen, vertegenwoordigers uit het veld en gemeenten voorgelegd om commentaar op te geven.

3.3 Evaluatiefase

Stap 10

Het traject wordt afgerond door de inventarisatie van de expertise beschikbaar te stellen aan alle 'werkers in het veld' (bijvoorbeeld via een website).

Stap 11

De voorstellen voor de mogelijke invulling van de witte vlekken worden als actieplan opgenomen in het beleidsplan voor het realiseren van Passend Onderwijs in de regio.

Stap 12

Evaluatie en terugblik op het doorlopen proces.

4 Uitwerking 'Startfase'

4.1 Stap 0 – Formulering opdracht

0.1 Een aantal belangrijke vragen beantwoorden

Voor er gestart kan worden, is het nodig om helder te hebben wat men voor ogen heeft als men spreekt over 'inventarisatie van de expertise'. Een aantal vragen dient aan de orde te komen:

- Wie is de opdrachtgever en eindverantwoordelijk?
- Welke opbrengst verwacht men van deze inventarisatie en wat wordt er met die opbrengst gedaan?
- Welke elementen uit de visie (of uit het missie- c.q. ambitiedocument) op Passend Onderwijs in de regio moeten leidraad zijn bij de inventarisatie? Als de visie bijvoorbeeld vermeldt 'thuisnabij onderwijs', kan het van belang zijn om mede te onderzoeken in hoeverre de expertise in de regio inderdaad 'thuisnabij' is.
Hier worden enkele criteria geformuleerd die van groot belang worden geacht met betrekking tot de inventarisatie van de expertise in de regio.

0.2 Samenstelling van de projectgroep vaststellen

Het formuleren van de opdracht kan worden uitgevoerd met een kleine groep waarin in ieder geval vertegenwoordigd zijn:

- primair onderwijs;
- voortgezet onderwijs;
- speciaal onderwijs.

Men kan ook kiezen voor een bredere groep waarin vertegenwoordigers uit deze werkvelden, aangevuld met vertegenwoordigers van bijvoorbeeld zorginstellingen, gemeenten en speciale voorzieningen meedenken over deze opdrachtformulering.

0.3 Formulering van de opdracht

Voorbeeld van een opdrachtformulering:

De projectgroep levert in maart 2009 een rapport op met daarin een inventarisatie van de dekkende expertise in onze regio.

Deze inventarisatie van dekkende expertise omvat:

- de inventarisatie van de expertise op schoolniveau;
- de expertise die bovenscholings ingezet wordt voor het begeleiden en professionaliseren van leraren;
- de bovenscholings diensten voor onderzoek, begeleiding en zorg aan leerlingen, ouders en scholen.

Ook tussenvormen in het onderwijs en reboundvoorzieningen worden hierbij betrokken.

Deze inventarisatie naar het onderwijscontinuüm en de expertise wordt uitgevoerd vanuit het perspectief van de school voor primair én voortgezet onderwijs (inclusief voorschoolse periode, speciaal basisonderwijs (sbo), (voortgezet) speciaal onderwijs ((v)so)

en middelbaar beroepsonderwijs (mbo) tot en met 18 jaar (kwalificatieplicht). Bij deze inventarisatie gaat het niet alleen om de inhoud van de expertise, maar (waar mogelijk) ook om de aantallen (kwantiteit) kinderen die gebruikmaken van het aanbod van de expertise.

4.2 Stap 1 – Instelling projectgroep en vastlegging afspraken

1.1 Formering projectgroep

Bij de aanvang van dit traject wordt een projectgroep geformeerd die verantwoordelijk is voor de uitvoering van dit traject. De samenstelling zou bijvoorbeeld kunnen zijn:

- coördinator samenwerkingsverband Voortgezet Onderwijs;
- coördinator van minimaal één samenwerkingsverband Primair Onderwijs;
- beleidsmedewerker/manager speciaal onderwijs;
- beleidsmedewerker/manager van bijvoorbeeld gemeente, zorginstelling, speciale onderwijsvoorziening;
- eventueel een externe adviseur.

1.2 Taakverdeling projectgroep

Deze groep loopt het stappenplan door, verdeelt de taken en stelt een tijdspad vast. De afspraken worden vastgelegd in een overzicht waarin het volgende vermeld staat.

- Wie is verantwoordelijk en hoe wordt contact onderhouden?
- Wie zijn de betrokkenen en hoe worden zij geïnformeerd?
- Wie voert welke taak uit?
- Hoe en waarover wordt er gecommuniceerd?
- Wat moet de opbrengst per stap zijn?

4.3 Stap 2 – Begripsbepaling en afbakening opdracht

Voor een heldere werkwijze is het van groot belang om vooraf duidelijkheid te scheppen over:

- de invulling van een aantal belangrijke begrippen;
- de afbakening van een aantal begrippen: wat wordt er in het kader van deze inventarisatie wel/niet meegenomen?
- de bepaling van de 'regio': welke gemeenten / schoolbesturen / scholen / REC's / instellingen / organisaties vallen onder de regio waarvan de expertise wordt beschreven?

2.1 Begrippen

Hier treft u een mogelijke invulling aan van een aantal begrippen. Deze invulling kunt u overnemen of naar eigen inzicht aanpassen.

Passend Onderwijs

Er zijn vele definities van Passend Onderwijs te vinden. Staatssecretaris Dijkma van het Ministerie van OCW (10) geeft in een notitie de volgende omschrijving:

“Passend Onderwijs = het systeem waarbinnen alle leerlingen een Passend Onderwijszorgaanbod geboden krijgen. Passend Onderwijs betekent dat voor alle leerlingen een Passend Onderwijszorgaanbod wordt ontwikkeld. Hiertoe krijgen de bevoegde gezagsorganen van scholen een resultaatsverplichting om voor alle zorgleerlingen die worden aangemeld of staan ingeschreven een Passend Onderwijszorgaanbod te bieden. Om dit te realiseren worden regionale netwerken ingericht, wordt per regio één loket voor de indicatiestelling ingericht en wordt een flexibel onderwijscontinuüm gerealiseerd.”

Door het Steunpunt Passend Onderwijs is de volgende definitie gebruikt:

“Passend Onderwijs = een organisatorische en/of onderwijskundige setting (lokaal/ regionaal), waarbij gezamenlijke schoolbesturen hun onderwijsbeleid zo hebben ingericht dat er voor alle leerlingen in die lokale/regionale situatie een Passend Onderwijs-arrangement is.”

De resultaatsverplichting in de eerste definitie wordt ook wel zorgplicht van school-besturen genoemd.

Expertise

Onder expertise wordt binnen deze opdracht verstaan: onderwijsaanbod gericht op de opvang van leerlingen met speciale onderwijsbehoeften, eventueel met ondersteuning (bijvoorbeeld ambulante begeleiding).

Onderwijszorgarrangementen

Activiteiten van deskundigen gericht op de (al dan niet tijdelijke) opvang en ondersteuning van leerlingen met speciale onderwijs- en eventuele zorgbehoeften.

Onderzoek

Handelingsgericht onderzoek om vast te stellen welke onderwijszorgbehoeften een leerling heeft en op welke wijze daaraan tegemoet kan worden gekomen.

Professionalisering

Scholing en training gericht op onderwijsprofessionals om hun handelingsbekwaamheid met betrekking tot het afstemmen op de onderwijs(zorg)behoeften van leerlingen te vergroten.

Witte vlekken

Expertise waarvan wordt aangegeven dat er behoefte aan bestaat in de regio, maar die niet (of in onvoldoende mate) aanwezig is, dan wel waarvan het niet (of onvoldoende) bekend is bij de onderwijsinstellingen dat hiervan gebruik kan worden gemaakt.

Zie bijlage 1 voor meer begripsomschrijvingen.

2.2 Afbakening

Hierna treft u voorbeelden aan van een mogelijke afbakening. Deze afbakening kunt u overnemen of naar eigen inzicht aanpassen.

Leeftijdsgroep

Leerlingen op de basisschool, speciaal (basis)onderwijs en voortgezet (speciaal) onderwijs (4 t/m ongeveer 18 jaar). Daarbij worden de overgangsmomenten (van voorschoolse periode naar primair onderwijs, van primair onderwijs naar voortgezet onderwijs en van voortgezet onderwijs naar middelbaar beroepsonderwijs) meegenomen.

Kwaliteit van de expertise

Binnen het kader van dit onderzoek wordt geen kwaliteitsoordeel gegeven over de aanwezige expertise. Het is wel mogelijk dat betrokkenen aangeven dat van een bestaand aanbod van expertise geen gebruik wordt gemaakt, omdat de kwaliteit als onvoldoende aansluitend bij de vraag wordt ervaren.

Kwantiteit van de expertise

Met kwantiteit wordt bedoeld de mate waarin gebruik wordt gemaakt van de expertise, aantallen leerlingen die gebruikmaken van een voorziening, aantal leerlingen dat behoefte heeft aan bepaalde expertise en hiervoor op de wachtlijst staat en dergelijke.

In deze inventarisatie wordt onderzocht welke gegevens beschikbaar zijn over aantallen leerlingen die gebruikmaken onderwijszorgarrangementen. Deze gegevens worden opgevraagd bij de betreffende organisaties. De projectgroep zal zelf geen onderzoek doen om gegevens te achterhalen. Wel kan de projectgroep tijdens het onderzoek vaststellen of de kwantitatieve gegevens voldoende betrouwbaar zijn als meerdere organisaties hun cijfers over dezelfde vorm van expertise beschikbaar stellen.

2.3 Bepaling van de regio

De overheid heeft bepaald welke regio's er voor Passend Onderwijs komen.

Regio's waar nog onduidelijkheid bestaat over de samenstelling adviseren we eerst een afgebakende eenheid te bepalen alvorens aan de slag te gaan met dit stappenplan.

Hiervoor is onder andere een model beschikbaar om de leerlingenstromen in kaart te brengen.

Er moet rekening worden gehouden met de verschillende indelingen in regio's die gelden voor samenwerkingsverbanden Primair Onderwijs, samenwerkingsverbanden Voortgezet Onderwijs, de regio's die de betrokken besturen bestrijken, de regio-indeling van de regionale expertisecentra en de regio's van Bureau Jeugdzorg, Centrum voor Jeugd en Gezin, de Jeugdgezondheidsdienst en het Maatschappelijk Werk.

Verder hebben ook gespecialiseerde instellingen als het Pedagogisch Instituut en het Centrum voor Autisme een eigen regio. Dit maakt het gecompliceerd om een goede regio-indeling te hanteren. Het is goed om hier vooraf al naar te kijken, keuzes te maken en na te gaan wat de consequenties zijn van die keuzes.

2.4 Informeren van betrokkenen

Het is zinvol om alle partners te informeren over het traject dat van start gaat (zie bijlage 2 voor een voorbeeldbrief).

4.4 Stap 3 – Verzamelen en analyseren van relevante documenten en eerdere onderzoeken

3.1 Aanwezige gegevens verzamelen

In de meeste regio's zijn documenten aanwezig die benut kunnen worden voor deze inventarisatie. We kunnen onderscheid maken in:

- a Gegevens met betrekking tot onderwijszorgvoorzieningen: Welke voorzieningen zijn er? Wat bieden ze voor welke doelgroep? Bijvoorbeeld:
  - sociale kaart (van het samenwerkingsverband of van bijvoorbeeld Bureau Jeugdzorg);
  - eerdere inventarisatieonderzoeken die mogelijk een deel van de regio beslaan of voor een deel dekkend zijn;
  - folders of websites van onderwijsvoorzieningen / zorginstellingen.
- b Gegevens met betrekking tot de mate waarin gebruik wordt gemaakt van voorzieningen:
  - aantal thuiszitters (Bureau Leerplicht / RMC);
  - schoolverzuim (Bureau Leerplicht);
  - aantal leerlingen dat geplaatst wordt in een reboundvoorziening, time-out, Op de Rails, Herstart;
  - niet 'plaatsbare' leerlingen (RMC, CTVS, CVI, RVC, PCL en dergelijke).
- c Gegevens met betrekking tot de kwaliteit van onderwijszorgvoorzieningen:
  - zelfevaluatiegegevens (bijvoorbeeld ZEK);
  - inspectierapporten (speciaal onderwijs);
  - zorgplannen;
  - tevredenheidsonderzoeken.

Het is belangrijk om hierbij voor ogen te houden dat één van de doelen van Passend Onderwijs is voor elke leerling een plek op een school te realiseren en ervoor te zorgen dat er geen leerlingen meer thuis komen te zitten zonder onderwijsaanbod.

Als leerlingen op een wachtlijst komen te staan, moeten de samenwerkende partijen voorzien in een goede tussentijdse begeleiding. Dit betekent dat deze samenwerkende partijen de gegevens betreffende 'thuiszitten' en wachtlijsten goed op orde moeten hebben. Het is daarom zinvol om in dit inventarisatieonderzoek te kijken of deze gegevens inderdaad voor handen zijn en zo niet of deze gegevens gemakkelijk te achterhalen zijn. Als blijkt dat de gegevens niet beschikbaar zijn, kunnen deze gegevens bij stap 4 (gesprekken met spilfunctionarissen) bij de betreffende mensen worden opgevraagd en/of worden besproken hoe deze gegevens verkregen kunnen worden.

3.2 Gegevens opvragen

Bij de onderwijsvoorzieningen/instellingen kan informatie over expertise en mate van gebruik worden opgevraagd. Het verdient aanbeveling hiervoor een format te gebruiken.

Format beschrijving aanbod

Organisatie/instelling
Benaming aanbod
Doelgroep aanbod
Korte inhoudelijke aanpak
Criteria plaatsing/aanbod
Naam contactpersoon, telefoonnummer, e-mailadres
Eventuele opmerkingen

Of:

Format inventarisatie expertise

Organisatie		Naam invuller / contactpersoon		Telefoonnummer / e-mailadres	
Aanbod	Doelgroep, w.o. leeftijds-categorie	Samenvatting doel	Korte beschrijving elementen van het aanbod, inclusief duur/looptijd	Indicatie of hoogte financiële bijdrage	Uitvoerende organisatie / contactpersoon Telefoon-nummer / e-mailadres
Zie voor verdere informatie:					

Zie bijlage 5 voor een voorbeeld van een ingevuld format.

3.3 Gegevens ordenen

We maken gebruik van het model 'Basiszorg, breedte­zorg en diepte­zorg' om de gegevens te ordenen (zie pagina 9). De inventarisatie van de expertise in de regio zal in ieder geval de breedte- en diepte­zorg bevatten en mogelijk ook (onderdelen van) de basiszorg. Er kan ook gekozen worden voor een eigen model om de gegevens te ordenen.

5 Uitwerking 'Uitvoeringsfase'

5.1 Stap 4 – Gesprekken met spilfunctionarissen / sleutelfiguren

4.1 Bepalen van de spilfunctionarissen in deze regio

De projectgroep stelt vast wie in de regio 'spilfunctionarissen' zijn met betrekking tot de zorg in de regio. Het gaat daarbij om mensen op beleids- en uitvoerend niveau met veel kennis en ervaring binnen het onderwijs- en/of zorgveld. Eventueel wordt overlegd met de opdrachtgever met welke mensen in ieder geval moet worden gesproken.

Gedacht kan worden aan:

- RMC-functionaris;
- voorzitter Regionale Verwijzingscommissie (RVC);
- voorzitter Permanente Commissie Leerlingenzorg (PCL);
- intern begeleiders;
- zorgcoördinatoren;
- ambulante begeleiders;
- (bovenschools) directeuren;
- voorzitter zorgadviesteam (ZAT);
- voorzitter netwerk intern begeleiders/mpo;
- coördinator CTVS (Coördinatieteam Voortijdig Schoolverlaten);
- coördinator zorgcentrum / afdeling ROC;
- leerplichtambtenaar;
- coördinator expertisecentrum sbo;
- coördinator voor- en vroegschoolse voorzieningen;
- coördinator Pedologisch Instituut / Centrum voor Autisme (en andere specialistische voorzieningen in de regio);
- coördinator Rebound / Op de Rails / Herstart;
- coördinator/manager cluster 2/3 en 4 school in de regio;
- trajectbegeleider;
- leerlingenbegeleider onderwijsbegeleidingsdienst (OBD);
- vertegenwoordiger Bureau Jeugdzorg;
- vertegenwoordiger Algemeen Maatschappelijk Werk;
- vertegenwoordiger Centrum voor Jeugd en Gezin;
- vertegenwoordiger Jeugdgezondheidszorg.

De gesprekspartners krijgen tevoren een uitnodiging voor het gesprek waarin de gespreksonderwerpen staan aangegeven en waarin zij worden gevraagd om relevante informatie mee te geven of voorafgaand aan het gesprek op te sturen. Hierbij kan worden verwezen naar de informatie die eerder over dit project aan alle betrokkenen is gestuurd (zie bijlage 3).

4.2 Gespreksoptzet

De spilfunctionarissen worden uitgenodigd voor een gesprek. Dit kan een individueel gesprek zijn, maar het is ook mogelijk om bijvoorbeeld een groepje intern begeleiders uit te nodigen voor een gesprek of een deel van een geplande bijeenkomst/vergadering te gebruiken om een aantal vragen te stellen (zie bijlage 4).

4.3 Gesprekken voeren

De gesprekken kunnen het beste gevoerd worden door twee leden van de projectgroep. Dit geeft ruimte om een taakverdeling te hebben, waarbij de één vooral de vragen stelt en de ander aantekeningen maakt.

Na het voeren van de eerste gesprekken is een korte tussenevaluatie zinvol. Het zal waarschijnlijk blijken dat bepaalde onderwerpen steeds naar voren komen. Dit zijn mogelijk 'thema's' die in deze regio belangrijk zijn. Het is handig om deze 'thema's' te noteren en na te gaan of het zinvol is om deze onderwerpen nader te onderzoeken door een aantal verdiepende vragen te stellen. Voorbeelden van mogelijke thema's:

- handelingsverlegenheid van leraren;
- onduidelijkheden over wachtlijsten en indicatietermijnen;
- plaatsingsproblemen bij complexe problematiek.

Verder onderzoek kan duidelijk maken:

- of deze problemen 'breed' (po én vo – intern begeleiders én ambulante begeleiders) ervaren worden;
- over welke aantallen leerlingen het gaat;
- wat er al aan gedaan wordt en waarom dat (situatieafhankelijk) wel of niet gewerkt heeft.

Door in de volgende gesprekken hier nader op in te gaan, wordt belangrijke informatie achterhaald.

De gespreksleiders zullen zich ook een beeld gaan vormen van de situatie. Deze beelden zijn veelal gebaseerd op 'aannames'. Het is belangrijk om deze aannames te bespreken in de projectgroep en (indien belangrijk) te toetsen in de vervolgesprekken door hierover door te vragen, zodat er later conclusies kunnen worden getrokken. Voorbeelden van aannames:

- de zorgstructuur in het voortgezet onderwijs is nog niet ver ontwikkeld;
- de zorgfunctionarissen in het po en vo zijn niet erg bekend met de werkwijze in het so;
- een aantal gespecialiseerde voorzieningen lijkt niet bekend in het po.

Veel spilfunctionarissen zullen 'spontaan' hun mening geven over de situatie in de regio. De natuurlijke neiging hierbij is om problemen bij 'anderen' te leggen. Het is daarom goed om door te vragen, bijvoorbeeld:

- Wat zie je als mogelijkheden om deze problematiek op te lossen?
- Wat heb jij (jouw school of instelling) hier zelf al aan gedaan?
- Welke mogelijkheden zie jij om daar zelf (jouw school of instelling) mee aan de slag te gaan?
- Wat is daarvoor nodig?

Ook is het mogelijk dat deze spilfunctionarissen mogelijke oplossingen juist bij hun eigen school/instelling leggen, met weinig oog voor perspectieven die anderen kunnen bieden. Mensen zijn nu eenmaal geneigd om vanuit hun eigen perspectief te redeneren.

Ook hier kan doorvragen helpen om een breder perspectief te zien:

- Zijn er ook andere oplossingen of aanpakken mogelijk?
- Wat levert de gekozen oplossing/aanpak op? Wie heeft daar wat aan?
- Wat zouden de gevolgen zijn als voor deze oplossing of aanpak gekozen wordt?
- Zijn de gesignaleerde problemen dan opgelost? Ontstaan er mogelijk nieuwe probleemsituaties?

De eerste gesprekken zullen dus een meer oriënterend karakter hebben, daarna kunnen verdiepende gesprekken worden gevoerd. Bij de planning van de gesprekken kan hiermee rekening worden gehouden door in de eerste fase een aantal groepsgesprekken te plannen en in de tweede fase meer ruimte te nemen voor individuele, verdiepende gesprekken.

4.4 Gespreksverslag

Tijdens de gesprekken worden zoveel mogelijk aantekeningen gemaakt van hetgeen de gesprekspartners naar voren brengen. Daarnaast zullen er ongetwijfeld zaken naar aanleiding van de gesprekken naar boven komen: associaties, vragen, aannames. Het is belangrijk ook deze punten te noteren. Deze 'kanttekeningen' kunnen later (bij het schrijven van de inventarisatie) aan de orde komen en mogelijk een plek krijgen. Voor een voorbeeld van een gespreksverslag: zie volgende pagina. Neem zoveel mogelijk van de aantekeningen in het verslag op, zodat er geen informatie verloren gaat. Het gespreksverslag wordt de gesprekspartners ter controle aangeboden. Zonodig kunnen zij aanvullingen of wijzigingen doorgeven. Het vastgestelde verslag is basis voor de beschrijvingen in de volgende stappen.

Voorbeeld gespreksverslag

Datum:

Gesprekspartners:

Besproken onderwerpen:

Problematiek in de regio, bijvoorbeeld:

- zorgstructuur
- handelingsbekwaamheid
- werkzaamheden ambulante begeleiding

Hierbij ook gegevens over kwantiteit: over hoeveel leerlingen gaat het? In welke vorm onderwijs of instelling?

Aanbod expertise (van de geïnterviewde instelling):

Hierbij ook verwijzingen naar schriftelijk en digitaal informatiemateriaal.

Gewenste oplossingen of aanpak:

Samenwerking met en afstemming op andere partijen:

Afronding

5.2 Stap 5 – Eerste concept-inventarisatie

5.1 Ordening van gegevens

De vorige fasen zullen een veelheid aan informatie hebben opgeleverd. Het is nodig om deze informatie te ordenen. Daartoe zijn verschillende modellen bruikbaar. Bij stap 3.3. hebben we het model 'Basiszorg, breedte­zorg en diepte­zorg' gekozen als ordenings­model. Andere mogelijkheden zijn om te ordenen naar 'soort' expertise (expertisemodel) of volgens het cascademodel (er zijn diverse varianten van dit model in gebruik).

Expertisemodel

Expertise	Uitvoerder
A Onderwijsarrangementen	Basisscholen (bao – bao-plaatsingen) / voortgezet onderwijs Speciale basisschool (observatie, crisisplaatsing, onderwijsfunctie) / LW00 - Pr0 Speciaal onderwijs (cluster 1, 2, 3 en 4 + verschillende typen) Rebound – Op de Rails – Herstart Pedologisch Instituut BVE/mbo
B Onderwijszorgarrangementen	Ambulante begeleiding Preventieve ambulante begeleiding (vanuit samenwerkingsverband of vanuit REC) Expertisecentrum van het samenwerkingsverband 'Expertisecentrum' voortgezet onderwijs Bureau Jeugdzorg Gezondheidszorg Centrum voor Jeugd en gezin
C Onderzoek	PCL/RVC/CvT OBD BJZ Gespecialiseerde zorginstellingen Zelfstandig gevestigde orthopedagogen, logopedisten en dergelijke
D Professionalisering (Onderscheid maken tussen algemene expertise, zoals OBD, en specifieke expertise, zoals Centrum voor Autisme)	Centrum voor Autisme OBD

Cascademodel met zes niveaus

Niveau I	Extra zorg in de eigen groep door de eigen leraar.
Niveau II	Extra zorg in de eigen groep door de eigen leraar met schoolinterne ondersteuning van een intern begeleider en/of remedial teacher / zorgcoördinator.
Niveau III	Extra zorg in de eigen groep door de eigen leraar met schoolexterne ondersteuning van een schoolbegeleidingsdienst en/of een instelling op het terrein van jeugdzorg en/of een regionaal expertisecentrum.
Niveau IV	Speciale zorg in een school voor sbo, in een een school voor praktijkonderwijs, in de vorm van LWOO of speciale zorg door een externe partner, bijvoorbeeld Jeugdzorg.
Niveau V	Intensieve speciale zorg in een aparte school voor speciaal onderwijs of speciale zorg door een externe partner, bijvoorbeeld Jeugdzorg.
Niveau VI	Zeer intensieve speciale zorg in een aparte school voor speciaal onderwijs of speciale zorg door een externe partner, bijvoorbeeld Jeugdzorg.

5.2 Beschikbaarstelling van de gegevens

Het is belangrijk in dit stadium te bepalen voor wie de gegevens beschikbaar moeten zijn. In veel situaties zal de inventarisatie ook bruikbare gegevens opleveren voor bijvoorbeeld intern begeleiders, zorgcoördinatoren en ambulante begeleiders, maar mogelijk ook voor ouders. Indien ervoor gekozen wordt om de gegevens breder beschikbaar te stellen, zal er aandacht moeten worden besteed aan verspreidingsvorm (zie 5.3), vormgeving enzovoort. Dit vraagt behoorlijk wat tijd en specifieke deskundigheid. De projectgroep kan dit uitbesteden.

5.3 Verspreidingsvorm van de gegevens

Afhankelijk van de keuze bij 5.2 (Voor wie zijn de gegevens van de inventarisatie bestemd?) kan bepaald worden in welke vorm de gegevens beschikbaar zijn. Als de inventarisatie 'beperkt' wordt uitgevoerd en vooral dient om de witte vlekken in beeld te krijgen en daarna vervolgstappen te bepalen, kan volstaan worden met een schematisch overzicht, zoals bij 5.1. De verzamelde gegevens kunnen worden opgenomen in een boekwerkje dat kan worden verspreid. Daarnaast kan het document in digitale vorm (Word of pdf) worden verstuurd aan betrokkenen. Een nadeel is dat de gegevens snel niet meer actueel zullen zijn. Beschikbaarstelling via een website biedt als voordeel dat (indien iemand als taak krijgt om de gegevens actueel te houden) de informatie actueel beschikbaar blijft. De digitale vorm heeft ook als voordeel dat gebruik kan worden gemaakt van de zoekfunctie om snel informatie te vinden in het document.

De informatie kan ook op de website van bijvoorbeeld de samenwerkingsverbanden PO en VO worden geplaatst. De actuele versie is daar steeds beschikbaar.

Publicatie in digitale vorm biedt nog meer voordelen. Zo kan gekozen worden voor een opzet waarbij gegevens worden getoond in een overzicht en door op een onderwerp of naam 'door te klikken' krijgt men meer informatie.

Een andere optie is om een webbased applicatie te maken met de gegevens.

Bezoekers van de website kunnen alle gegevens hier vinden. Een voorbeeld hiervan is in ontwikkeling.

5.4 Toezending concept-inventarisatie

De conceptinventarisatie zal toegezonden worden aan de spilfunctionarissen en andere mensen die hun medewerking aan de inventarisatie hebben verleend ter controle van de gegevens. Stel een termijn waarbinnen gereageerd moet worden!

Onjuistheden worden gecorrigeerd en ontbrekende gegevens aangevuld.

5.5 Bespreking concept-inventarisatie

De inventarisatie zal worden besproken met de mensen die sturing geven aan het proces naar Passend Onderwijs in de regio, bijvoorbeeld de stuurgroep van de regio, en relevante groepen betrokkenen, bijvoorbeeld de intern begeleiders / zorgcoördinatoren / vertegenwoordigers van instellingen / coördinatoren samenwerkingsverbanden en REC's.

Vragen bij deze bespreking zijn:

- Is het overzicht / gehanteerde model duidelijk en bruikbaar?
- Zijn er bijzonderheden? Verrassingen? Wat zijn de eventuele consequenties daarvan voor het vervolgtraject?
- Komen er zaken naar voren waarmee in het vervolg rekening moet worden gehouden?
Op basis van de opmerkingen worden aanvullingen en wijzigingen verwerkt in een tweede concept en wordt de werkwijze bij de volgende stappen aangepast.

5.3 Stap 6 – Beschrijving aanwezige expertise en overzicht witte vlekken

6.1 Inventariseren van de witte vlekken

Als de verzamelde gegevens in een overzicht/model (zie 5.1) zijn geplaatst, kan duidelijk worden dat sommige onderdelen in het model niet goed 'gevuuld' zijn. Daarnaast zijn er in de gesprekken met de spilfunctionarissen situaties genoemd waarin niet het gewenste onderwijszorgarrangement beschikbaar was. Dit kan duiden op witte vlekken (zie 2.1 voor omschrijving). Deze mogelijke witte vlekken worden op een rijtje gezet of in het model aangegeven (bijvoorbeeld met een kleur). Het kan bijvoorbeeld gaan om:

- afwezigheid van een time-outmogelijkheid voor leerlingen basisonderwijs;
- geen onderwijszorgarrangementen voor leerlingen praktijkonderwijs met gedragsproblematiek;
- onvoldoende mogelijkheden om leerlingen met autistiform gedrag in het regulier voortgezet onderwijs afgestemd onderwijs te bieden.

6.2 Analyse van witte vlekken

De projectgroep analyseert de geïnventariseerde witte vlekken:

- Gaat het inderdaad om een witte vlek of is er wel degelijk expertise, maar:
  - is dit niet of onvoldoende bekend -> informatieprobleem -> communiceren;
  - is de kwaliteit van de expertise onvoldoende;
  - is dit onvoldoende afgestemd op de doelgroep -> nader onderzoek of overleg met verantwoordelijk bestuur.
- Is dit mogelijk een witte vlek, maar:
  - kan de 'omvang' beschreven worden, bijvoorbeeld om hoeveel leerlingen op jaarbasis gaat het;
  - hoe kan de gewenste expertise het best omschreven worden;
  - hoe verhoudt deze 'witte vlek' zich tot het beleid of de visie van het regionaal netwerk?

(Toelichting: er kan door spilfunctionarissen uitgesproken worden dat het gewenst is om een aparte voorziening voor leerlingen met autistiform gedrag te creëren. Als in de visie van het regionaal netwerk verwoord is dat de basiszorg zo groot mogelijk is, kan realisering van een dergelijke voorziening hiermee in strijd zijn.)

Uit deze analyse kan naar voren komen dat nader onderzoek met betrekking tot een witte vlek gewenst is.

6.3 Benoemen van witte vlekken

De witte vlekken worden omschreven in 'expertisebehoefte' (van de leerling en/of de leraar/school) waarop geen passend 'antwoord' is.

6.4 Ordenen van witte vlekken

Het bij stap 5 gebruikte model/overzicht wordt gebruikt om de witte vlekken zichtbaar te maken. Door het gebruik van kleuren kan de analyse zichtbaar gemaakt worden, bijvoorbeeld:

- groen voor een witte vlek, die eigenlijk geen witte vlek is, omdat de expertise wel aanwezig is, maar waar onvoldoende informatie over beschikbaar is;
- rood voor een witte vlek waar veel behoefte aan is en waarvan realisering op korte termijn wenselijk is;
- oranje voor een witte vlek waar beperkte behoefte aan is en realisering wenselijk;
- geel voor een witte vlek waar de expertise wel aanwezig is, maar van onvoldoende kwaliteit en/of te weinig afgestemd op de behoefte;
- blauw voor een witte vlek waar onvoldoende informatie over is (het is bijvoorbeeld niet duidelijk hoe groot de behoefte aan expertise is).

6.5 Overzicht van witte vlekken

De witte vlekken worden gekleurd in het overzicht en model opgenomen. De projectgroep bespreekt welke witte vlekken worden voorgelegd in stap 7 (Rondetafelgesprekken).

5.4 Stap 7 – Rondetafelgesprekken inzake invulling witte vlekken

7.1 Concretisering witte vlekken

De witte vlekken die bij stap 6.5 zijn uitgezocht voor bespreking in de ‘rondetafel-gesprekken’ worden zo concreet mogelijk gemaakt:

- Welke scholen/instellingen/partners spelen een rol hierbij?
- Is er een casus beschikbaar?
- Welke gegevens zijn al bekend en wat willen we nog weten?

Voorbeeld

Uit de inventarisatie is gebleken dat er voor (nog onduidelijk hoeveel) oudere leerlingen met flinke gedragsproblematiek die een indicatie voor praktijkonderwijs hebben eigenlijk geen goed onderwijszorgarrangement is, met als gevolg dat regelmatig (niet duidelijk is hoe vaak) zo’n jongere thuiszit. Er zijn diverse cases beschikbaar.

Bij deze problematiek zijn de volgende partners betrokken:

- betreffende leerlingen;
- hun ouders/verzorgers;
- directielid school voor praktijkonderwijs;
- leerplichtambtenaar;
- vertegenwoordiger samenwerkingsverband VO;
- vertegenwoordiger cluster 4 onderwijsvoorziening;
- eventueel vertegenwoordiger Bureau Jeugdzorg;
- eventueel vertegenwoordiger Maatschappelijk Werk;
- eventueel coördinator CTVS.

7.2 Uitnodigen deelnemers rondetafelgesprekken

Op basis van stap 7.1 wordt bepaald welke gesprekken gevoerd gaan worden en met wie. De betreffende mensen worden uitgenodigd en er wordt (indien nodig) tegelijk nadere informatie op gevraagd (bijvoorbeeld gegevens over aantallen leerlingen).

Voorbeeld

Omdat de ideeën over een oplossing in de richting gaan van een ‘tussenvoorziening’ waar werken en leren wordt gecombineerd, wordt voor dit rondetafelgesprek ook iemand uitgenodigd van de ROC die betrokken is bij niveau 1 onderwijs én een vertegenwoordiger van een instelling voor verstandelijk gehandicapten in de regio die ook voorzieningen hebben waar werken en leren voor jongeren worden gecombineerd.

En er worden twee ouders uitgenodigd die ervaring met deze problematiek hebben.

7.3 Rondetafelgesprek

(Hiervoor kan gebruik worden gemaakt van de aanpak van ‘Gedragswerk’, www.gedragswerk.nl.)

Het rondetafelgesprek wordt geleid door een projectgroeplid. Doel van het gesprek is:

- a Verhelderen/aanscherpen van de problematiek aan de hand van de cases:
  - Is de voorgedragen problematiek inderdaad 'problematiek'?
  - Zijn er meer gegevens beschikbaar (aantal leerlingen – leeftijd – gevonden 'oplossingen' in het verleden)?
- b Wat zijn mogelijke oplossingen?
  - Ideeënronde/brainstorm.
  - Mogelijke oplossingen 'onderzoeken'.
- c Welke 'oplossingen' worden uitgewerkt?
  - Wie (+ school/instelling) maakt zich verantwoordelijk voor deze oplossing en wil ermee aan de slag?
  - Wat is daarbij nodig (ondersteuning – financiën enzovoort)?
- d Vervolgafspraken (wie – wat – wanneer – hoe enzovoort).

Voorbeeld

Tijdens het gesprek komen drie mogelijke 'oplossingen' als realistisch naar voren:

- Er blijkt in de regio een instelling te zijn die met kleine groepen lichtverstandelijk gehandicapte jongeren leerwerktrajecten uitvoert. Er zijn nu nog maar enkele plaatsen beschikbaar, omdat dit project net gestart wordt. Er wordt uitgezocht of dit initiatief inderdaad voldoet aan de gestelde vraag en zo ja, of uitbreiding van het aantal plaatsen mogelijk is.
- De cluster 4 school heeft contacten gelegd met een 'consultatieteam' van een voorziening voor verstandelijk gehandicapten in de regio dat gespecialiseerd is in gedragsproblematiek bij jongeren met een licht verstandelijke handicap. Zij hebben op het terrein van hun instelling een soort 'school' voor deze jongeren waarbij ook sterke nadruk wordt gelegd op 'praktische vaardigheden en werken'. Deze 'school' kan een mogelijk alternatief zijn.
- Praktijkonderwijs en cluster 4 gaan onderzoeken of zij gezamenlijk een onderwijszorgarrangement voor deze jongeren kunnen bieden.

5.5 Stap 8 – Presentatie witte vlekken en mogelijke oplossingen

8.1 Aanvulling overzicht witte vlekken met mogelijke oplossingen

Het overzicht van witte vlekken (stap 6.5) wordt door de projectgroep aangevuld met mogelijke oplossingen. Bijvoorbeeld met de afspraken of oplossingen die naar aanleiding van de rondetafelgesprekken naar voren zijn gekomen. Ook zullen er ongetwijfeld mogelijkheden zijn om bijvoorbeeld de 'groene' vlekken (= informatieprobleem) op te lossen. Bij het nadenken over de aanpak van de witte vlekken wordt de visie van het Regionaal Netwerk betrokken. De visie is leidend voor de keuzes die gemaakt moeten worden. Witte vlekken met ideeën voor aanpak worden in een overzicht gezet.

8.2 Presentatie

De projectgroep presenteert het overzicht witte vlekken met ideeën voor de aanpak ervan aan een brede, representatieve groep. De mensen die voor deze bijeenkomst worden uitgenodigd zijn mensen met beleidsvoorbereidende taken en beleidsvoerend vermogen. Dit kunnen (voor een deel) bijvoorbeeld de spilfunctionarissen zijn die geïnterviewd zijn, maar er kan ook gekozen worden voor een andere samenstelling van deze groep.

Belangrijk is ook dat er vertegenwoordigers van po, vo, so en zorginstellingen aanwezig zijn. Ook bij deze presentatie is het belangrijk om het overzicht te presenteren in het licht van de visie van het Regionaal Netwerk, zodat bij het nadenken keuzes worden gemaakt vanuit de visie. Aan de deelnemers wordt gevraagd:

- a Worden de witte vlekken herkend?
- b Wat heeft prioriteit?
- c Wat zijn mogelijke vervolgstappen om een gewenst onderwijscontinuüm in deze regio te realiseren?

5.6 Stap 9 – Definitieve beschrijving van aanwezige expertise, witte vlekken en oplossingsrichtingen

9.1 Overleg met opdrachtgever(s)

De projectgroep overlegt met de opdrachtgever(s) over de uitkomsten van de bijeenkomst (stap 8.2) en de aangegeven vervolgstappen. Er wordt in dit stadium besproken of een en ander in lijn is met de visie en andere activiteiten die gepland zijn, dan wel in uitvoering zijn. De projectgroep krijgt fiat van de opdrachtgever om de oplossingsrichtingen uit te werken en op te nemen in het definitieve document. Zonodig vindt bijstelling en afstemming plaats.

9.2 Uitwerking door de projectgroep

De projectgroep werkt de uitkomsten van de stappen 8.2 en 9.1 uit.

9.3 Verwerking van alle gegevens in één document

Er wordt door de projectgroep nu één geheel gemaakt van de verzamelde gegevens:

- een deel met inventarisatiegegevens;
- een deel met de witte vlekken en aanpak.

Het is handig om de delen apart beschikbaar te hebben, zodat afhankelijk van de doelgroep, deel 1 én deel 2 of alleen deel 1 kan worden verspreid.

6 Uitwerking 'Evaluatiefase'

6.1 Stap 10 – Beschikbaar maken van gegevens over aanwezige expertise

10.1 Beschikbaar maken

Conform de eerder gemaakte afspraken (zie stappen 5.2 en 5.3) worden de gegevens beschikbaar gemaakt. Dit kan betekenen dat er e.e.a. aan de lay-out moet gebeuren, dan wel dat een omzetting moet plaatsvinden om het digitaal beschikbaar te maken.

10.2 Gegevens ter beschikking stellen

- Het gehele rapport wordt toegestuurd aan de opdrachtgever.
- De inventarisatiegegevens zijn beschikbaar voor de afgesproken doelgroepen.
- Partners en betrokkenen ontvangen het rapport (of delen van het rapport).

10.3 Afspraken over actualiseren van gegevens vastleggen

Indien is afgesproken dat er regelmatig een update plaatsvindt van de gegevens van de inventarisaties, worden afspraken hierover vastgelegd en toegestuurd (wanneer – wie verantwoordelijk enzovoort).

6.2 Stap 11 – Aanpak witte vlekkenproblematiek opnemen in actieplannen van de regio

11.1 Maken van actieplannen en/of aanpassing van bestaande actieplannen

De projectgroep zorgt voor opname van de gemaakte vervolgspraken in de beleids-plannen en actieplannen/werkplannen die in de regio worden gehanteerd. Dit betekent niet dat de projectgroepleden dit zelf moeten doen, maar dat zij ervoor zorgen dat dit gebeurt.

6.3 Stap 12 – Terugblik en evaluatie

12.1 Terugblik en evaluatie

Met de opdrachtgever(s) blikt de projectgroep terug.

- Was de opdracht juist geformuleerd?
- Heeft dit traject de verwachte opbrengsten opgeleverd?
- Worden de opbrengsten goed 'geborgd'?
- Worden de opbrengsten/resultaten gemonitord?
- Wat kan er uit dit traject geleerd worden voor het proces van Passend Onderwijs in de regio?

12.2 Ontbinding projectgroep

De projectgroep wordt bedankt voor het verrichte werk en ontbonden.

Literatuur

- 1 Schoonhoven, R. van & Vreuls, J.H.W. (2008). *Kompas op Passend Onderwijs. Verslag volgsysteem voorjaar 2008*. Rotterdam: Actis advies.
- 2 Bosdriesz, M., Messing, C. e.a. (2008). *Wegwijzer voor intern begeleiders. Spil in de zorg van school en hulpverlening*. Utrecht: NJi Onderwijs & Jeugdzorg / LCOJ.
- 3 Staatssecretaris Dijkma, S.A.M. (2008). *Brief Passend Onderwijs voor de Tweede Kamer*. Den Haag: Ministerie OCW.
- 4 Clijsen, A., Lange, S. de, Leenders, Y., Pameijer, N. & Spaans, G. (2006). *Afstemming begrippen in de leerlingenzorg*. Woerden: WSNS plus.
- 5 Poorthuis, A., Aa, A. van der, Rheenen, T. van, Konijn, T. & Jager, W. de (2006). *Ketens en netwerken. Een zoektocht naar samenhang*. Utrecht: Uitgeverij Lemma BV.
- 6 Vegt, A.L. van der, Blanken, M. den & Jepma, IJ. (2007). *Nationale scholieren-monitor: meting voorjaar 2007*. Utrecht: Sardes.
- 7 Meulman, A. & Keesenberg, H.(2007). *Samenvatting invoeringsplan Passend Onderwijs*. Den Haag.
- 8 Keesenberg, H. (2008). *Passend Onderwijs. Praktijkserie basisschoolmanagement*. Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer.
- 9 Nederlands Jeugdinstituut Onderwijs & Jeugdzorg / LCOJ (2008). *Handreiking doorgaande zorglijnen – IKZ-producten nr. 5*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut Onderwijs & Jeugdzorg / LCOJ.
- 10 Dijkma, S & Horst, G. ter (2008). *Voorhang conceptbesluit instelling Evaluatie- en adviescommissie Passend Onderwijs (ECPO)*. Den Haag: Ministerie van OCW.
- 11 Greven, L.F.(2007). *Passend Onderwijs als uitdaging*. In: *Van horen zeggen*, 48, 2, 10-13.
- 12 Houtveen, T.(2004). *Visie op verschillen*. In: Meijer, C.J.W. (red.). *WSNS welbeschouwd*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.
- 13 Inspectie van het Onderwijs (2004). *Onderwijsverslag 2002/2003*. Utrecht: Inspectie van het onderwijs.
- 14 Wit, C.N.M. de (2003). *Ouders en school – school en ouders*. 's-Hertogenbosch: KPC Groep.

- 15 Nederlands Jeugdinstituut Onderwijs & Jeugdzorg / LCOJ (2008). *Handreiking samenwerken met ouders in zorgtrajecten ten behoeve van beleid van scholen, samenwerkingsverbanden en ZAT's*. IKZ-producten nr. 7. Utrecht: NJi Onderwijs & Jeugdzorg/LCOJ.
- 16 Smeets, E.(2007). *Samenwerking tussen primair onderwijs, voortgezet onderwijs, regionale expertisecentra en jeugdzorg. Onderzoek naar innovatie in vijf regio's*. Nijmegen: ITS Radboud Universiteit.
- 17 Dijkma, S.(2007). *Brief invoeringsplan Passend Onderwijs*. Den Haag: Ministerie van OCW.
- 18 Inspectie van het onderwijs (2008). *Onderwijsverslag 2006/2007*. Utrecht: Inspectie van het onderwijs.
- 19 Wolf, K. van der (2008). Het wassende water van de leerlingenzorg. Hoe meer zorgprofessionals in de scholen, hoe meer problemen? Uit: *Informatieboek Landelijke dag Op de Rails*
- 20 Beek, S, Rooijen, A. van, Wit, C. de (2007). *Samen kun je meer dan alleen. Educatief partnerschap met ouders in primair en voortgezet onderwijs*. Den Haag: Q*Primair; 's-Hertogenbosch: KPC Groep.
- 21 Vries, M. de, Hermanns, J, Wit, C. de e.a. (2006). *Opvoed- en opgroeiondersteuning als lokale basisvoorziening*. De Gideonsgemeenten.

Bijlagen

De volgende bijlagen zijn opgenomen:

- 1 Begrippenlijst
- 2 Voorbeeldbrief informatie project
- 3 Voorbeeldbrief uitnodiging gesprekspartners
- 4 Voorbeeldvragen spilfunctionarissen
- 5 Voorbeeld ingevuld format inzake expertise in de regio
- 6 Afkortingen

Bijlage 1 – Begrippenlijst

Onderwijszorgarrangement = activiteiten van deskundigen gericht op de (al dan niet tijdelijke) opvang en ondersteuning van leerlingen met speciale onderwijs- en eventuele zorgbehoeften.

Continuüm van zorg = een stelsel van onderwijsvoorzieningen dat voor alle kinderen in allerlei verschillende vormen een Passend Onderwijsaanbod biedt. Het kan gaan om steunlessen in de reguliere school tot een plek op een speciale school.

Budgetfinanciering = een financieringssysteem waarbij gewerkt wordt met een vastgesteld budget voor onderwijszorg. Onderwijsinstellingen kunnen eigen keuzes maken en eigen criteria voor zorgtoewijzing hanteren. Bij WSNS werkt men met een budgetfinanciering.

Gemengd model = in het gemengde model is sprake van een vastgesteld budget en een zogenaamde open eind financiering. De samenwerkingsverbanden in het voortgezet onderwijs werken met een dergelijke financieringsvorm.

Open eind financiering = in deze vorm van financiering wordt iedere leerling die voldoet aan landelijk vastgestelde criteria (die worden toegepast door onafhankelijke commissies als de RVC en de CvI) bekostigd.

Enveloppemiddelen = het huidige kabinet heeft deze vorm geïntroduceerd. Enveloppemiddelen zijn middelen die vrij ingezet kunnen worden om bepaalde beleidsdoelstellingen van het kabinet te bevorderen. Ieder begrotingsjaar wordt de inzet opnieuw vastgesteld.

Inclusief onderwijs = bij inclusief onderwijs in de oorspronkelijke betekenis van het woord krijgen alle leerlingen onderwijs in het regulier onderwijs. Het begrip is enigszins verwaterd en wordt vaak gebruikt, terwijl men integratief onderwijs bedoeld.

Integratie = bij integratie krijgen kinderen onderwijs in een reguliere setting, maar kunnen er vele momenten zijn waarop er ook in aparte settings les wordt gegeven. Vaak onderscheidt men sociale integratie (wel gezamenlijke activiteiten als schoolreisjes en buitenschoolse activiteiten, maar onderwijs in een aparte klas) en onderwijskundige integratie (ook lessen in de reguliere klas).

Voorts onderscheidt men parttime of volledige integratie, dus of voor een bepaald deel van het onderwijs (bijvoorbeeld alleen de expressievakken) of voor het gehele leerplan. Een goed voorbeeld van verschillende integratievormen is Almere; zie www.gewoonanders.nl.

In het buitenland ziet men vele vormen van integratie, bijvoorbeeld special classes (aparte klassen) of resource rooms (parttime integratie).

Voedingsgebied = een regionaal/lokaal gebied van waar het overgrote deel van de kinderen vandaan komt.

Handelingsgerichte diagnostiek = onderzoek naar oorzaken van onderwijskundige vragen waarbij de nadruk ligt op de aanpak die het kind nodig heeft. Dit in tegenstelling tot slagboomdiagnostiek waarbij vooral onderzocht wordt of een kind voldoet aan criteria. Bij de eerste is de focus gericht op wat een leerling WEL kan, bij de slagboom gaat het om het ontdekken wat kinderen NIET kunnen.

Eén loket gedachte = bundelen van kennis, personeel en /of middelen zodat ouders en leraren niet meer verschillende instanties hoeven te benaderen, maar een situatie waarbij vanuit de hulpvraag van leerlingen of cliënten vanuit één kind, één plan wordt gehandeld.

Integraal indiceren = een methode waarbij een vaste trajectbegeleider zorgt dat de indicatiestelling vanuit verschillende wet- en regelgeving plaatsvindt zonder dat de klant er last van heeft, bijvoorbeeld door de dossiers en onderzoeksgegevens op elkaar af te stemmen. Het is daarom gewenst dat regionale netwerken komen tot één loket. Minimaal om de indicatieprocedures te versimpelen (zie www.integraalindiceren.info).

Horizontale en verticale verantwoording = een verantwoordingssystematiek waarbij onderwijsinstellingen naar de overheid/inspectie (verticaal) verantwoording afleggen en naar hun maatschappelijke omgeving, bijvoorbeeld ouders (horizontaal).

Structuurklas = een klassenorganisatie waarbij veel gewerkt wordt met vaste roosters, vaste lesindeling en vaste lesschema's waardoor kinderen met veel prikkels weten waar ze aan toe zijn.

Startkwalificatie = diplomering op het niveau van niveau 2 van het mbo.

Rebound = een voorziening ingericht voor leerlingen die tijdelijk uit hun school worden geplaatst, maar daar wel blijven ingeschreven met het doel na een bepaalde periode weer terug te keren in de 'eigen' of een andere school.

Auti-klas = een speciale klas in een reguliere school bestemd voor kinderen met een stoornis in het autistisch spectrum. Leerlingen zitten een bepaald deel van de dag of de gehele dag in deze aparte setting.

Full-inclusion = alle leerlingen krijgen onderwijs in reguliere scholen; bij full-inclusion is het speciaal onderwijs opgeheven.

Bijlage 2 – Voorbeeldbrief informatie project

Aan:

Besturen participierend in samenwerkingsverband WSNS PO en samenwerkingsverband VO
Instellingen/instanties betrokken bij onderwijs en zorg in de regio Rijnstreek

Datum:

Onderwerp: expertise ten aanzien van onderwijszorg in de regio

Geachte besturen, andere betrokkenen,

De afgelopen periode zijn wij met u in gesprek geweest (tijdens studiedagen, op conferenties, in overlegsituaties) over de komende ontwikkelingen rond Passend Onderwijs. Wij hebben u op de hoogte gebracht van ons voornemen een aantal activiteiten in gang te zetten. Eén van deze activiteiten betreft het in kaart brengen van de aanwezige expertise in onze regio inzake 'onderwijszorg' voor leerlingen van 4 tot en met 18 jaar.

De inventarisatie richt zich op de volgende aspecten van expertise:

- onderwijsarrangementen: dit betreft de reguliere en speciale onderwijs voorzieningen;
- onderwijszorgarrangementen: (preventieve) ambulante begeleiding, begeleiding vanuit Jeugdzorg, Jeugdgezondheidszorg, Expertisecentrum Samenwerkings-verband en dergelijke;
- onderzoek van leerlingen door OBD, PCL, PO en VO, Bureau Jeugdzorg en anderen;
- professionalisering van leraren door bijvoorbeeld cursussen van Centrum voor Autisme en dergelijke.

Deze inventarisatie zal een rapport opleveren met:

- a een overzicht van de aanwezige expertise voor 4- tot 18-jarigen in de regio;
- b een overzicht van de witte vlekken en overeenkomstige vormen van aanbod van expertise;
- c een (korte) beschrijving van de expertise.

○○ zullen deze opdracht voor ons uitvoeren. Het is mogelijk dat zij u de komende periode benaderen met de vraag om informatie te verschaffen met betrekking tot uw expertise op deze gebieden. Dit kan een verzoek zijn om schriftelijke informatie toe te sturen, een verzoek om een informeren gesprek te mogen voeren, enzovoort. Wij hopen op uw medewerking, zodat wij een goed document krijgen om op basis daarvan vervolgstappen te kunnen zetten.

De uitkomsten van deze inventarisatie verwachten wij in ○... Wij houden u tussentijds op de hoogte en zullen het definitieve rapport met u bespreken.

Wij vertrouwen u hiermee voldoende te hebben ingelicht.

Mocht u vragen hebben, dan horen wij dat graag.

Met vriendelijke groet,

Bijlage 3 – Voorbeeldbrief uitnodiging gesprekspartners

Geachte ...,

Enige tijd geleden hebben ○ (opdrachtgevers) een brief verstuurd aan besturen en organisaties in de regio in verband met een onderzoek naar dekkende expertise in de regio. In het kader van deze opdracht voeren wij gesprekken met spilfunctionarissen uit de regio om te onderzoeken welke expertise van (onderwijs)zorg aanwezig is en welke expertise (nog) ontbreekt.

Wij zouden in verband met deze inventarisatieopdracht graag met u een informeren gesprek willen voeren, waarbij de volgende vragen centraal zullen staan:

- Naar welke onderwijs(zorg)arrangementen (ondersteuning / advies / onderzoek / opvang / plaatsing) verwijst u jeugdigen met speciale onderwijs- en/of zorgbehoeften?
- Voor welke onderwijszorgbehoeften heeft u passende 'oplossingen'?
- Voor welke onderwijszorgbehoeften zijn er geen/onvoldoende passende 'oplossingen'?

Hierover zouden wij graag met u van gedachten willen wisselen.

Wij nodigen u daarom uit voor een gesprek op ... van ... tot ... uur in ...

Wij verzoeken u om relevante gegevens/informatie ten dienste van ons onderzoek mee te nemen of tevoren aan ons op te sturen. Wilt u ook informatie meenemen over aantallen jeugdigen die specifieke behoeften hebben, aantallen jeugdigen die gebruikmaken van bepaalde 'oplossingen' en aantallen jeugdigen voor wie geen/onvoldoende passende 'oplossingen' beschikbaar/verkrijgbaar zijn.

Wilt u ons laten weten of u in de gelegenheid bent om op ... dit gesprek met ons te voeren?

Hartelijk dank.

Met vriendelijke groet,

Bijlage 4 – Voorbeeldvragen spilfunctionarissen

Inleiding

- Algemene informatie over dit traject
- Toelichting op het doel van dit gesprek
- Toelichting op de werkwijze/aanpak

1 Problematiek kinderen

- Met welke problematiek van kinderen heb je regelmatig te maken?
- Welke instellingen en/of personen ondersteunen je bij deze problematiek?
- Voor welke problematiek kun je geen passende ondersteuning krijgen?
- Welke zorgarrangementen mis je in de regio?

2 Kwantiteit problematiek

- Met hoeveel kinderen die speciale zorg nodig hebben, heb jij te maken in één kalenderjaar? (worden aangemeld bij jouw instelling, coördinatiepunt, enzovoort)
  - Hoeveel kinderen krijgen (per jaar) niet de zorg die ze nodig hebben?

3 Zorgarrangementen

- Van welke zorgarrangementen (ondersteuning / onderzoek / (tijdelijke) opvang/ scholing maak jij regelmatig gebruik?
- Waar heb je goede ervaringen mee? (kwaliteit van het arrangement)

Afronding

- Wat zijn we vergeten te vragen? Wat wil je nog kwijt?
- Verzoek om eventuele relevante gegevens/informatie na te sturen.
- Vervolg van dit traject: wat doen we met de gegevens? (terugkoppeling)
- Bedankje.

Bijlage 5 – Voorbeeld ingevuld format inzake expertise in de regio

Organisatie/instelling
RECMZw (2-8). De REC-taken worden in uw regio uitgevoerd door Koninklijke Auris Groep.
Benaming aanbod
PAB = preventieve ambulante begeleiding. AB = reguliere ambulante begeleiding op indicatie (LGF). TAB = gewenningsbegeleiding vanuit de REC-scholen teruggeplaatste kinderen naar regulier (inclusief sbo, PrO en LWOO).
Doelgroep aanbod
Kinderen/leerlingen met auditieve- en/of communicatieve problematiek met inbegrip van kinderen met ASS en primair een communicatieve problematiek.
Korte inhoudelijke aanpak
Op afroep door de school (IB/ZAT/PCL, met toestemming van de ouders) ter consultatie beschikbare deskundige op het gebied van ondersteuning van een leerling uit de doelgroep binnen het regulier onderwijs die in complexe gevallen de mogelijkheid heeft in 'back-office' zijn voorgenomen adviezen te toetsen; de preventieve begeleiding kan maximaal een drietal sessies beslaan (zie bijlage).
Criteria plaatsing/aanbod
Ernst stoorniscriterium; leerachterstandcriterium, communicatieve weerbaarheidscriterium; onvoldoende baat bij reguliere zorg criterium; onvoldoende baat bij ½ jaar logopedische therapie; ASS-indicatie; ernstige gehoorstoornis; alles volgens de regelgeving van het ministerie terzake.
Naam contactpersoon, telefoonnummer, e-mailadres
...@....
Eventuele opmerkingen
Bij dit stuk stuur ik u ook de folder preventieve begeleiding toe.

Bijlage 6 – Afkortingen

- CTVS Coördinatieteam Voortijdig Schoolverlaten.
- CvI Commissie van Indicatiestelling. Deze commissie beoordeelt aan de hand van landelijk vastgestelde criteria of een leerling wel of niet toelaatbaar is tot verschillende vormen van (voortgezet) speciaal onderwijs of voor een Rugzak (LGF).
- LGF Leerlinggebonden financiering, ook wel de rugzak genoemd. De rugzak is de financiering van leerlingen in het po, vo of mbo die met een extra budget in een reguliere school blijven.
- LW00 Leerwegondersteunend Onderwijs. Dit is onderwijs in het vmbo waarbij extra budget is voor leerlingen die extra zorg behoeven in de vier leerwegen van het vmbo.
- PCL Permanente Commissie Leerlingenzorg. Een commissie die aangestuurd door een samenwerkingsverband WSNS bepaalt of een leerling toelaatbaar is tot de speciale school voor basisonderwijs. Ieder SWV kan eigen criteria bepalen.
- PO Scholen voor primair onderwijs; het gaat om scholen voor basisonderwijs of om speciale scholen voor basisonderwijs.
- PrO Praktijkonderwijs. Het PrO leidt niet op tot een regulier diploma, maar leidt leerlingen toe naar een (beschermde) werkomgeving. Het PrO is of een zelfstandige school voor PrO of een afdeling voor PrO van een vo-school.
- REC een Regionaal Expertise Centrum; een REC wordt gevormd door scholen voor speciaal en voortgezet speciaal onderwijs.
- RMC Regionaal Meld- en Coördinatiepunt. Deze meldpunten zijn ingericht om het voortijdig schoolverlaten aan te pakken. RMC's zijn georganiseerd in RMC- regio's met een loket in een centrumgemeente (www.rmcnet.nl).
- RVC Regionale Verwijzingscommissie. Deze commissie beoordeelt aan de hand van landelijke criteria op aanvraag van een school voor voortgezet onderwijs of de leerling toelaatbaar is tot LW00 of PrO.
- VMBO Voorbereidend Middelbaar BeroepsOnderwijs. Het vmbo kent vier leerwegen die opleiden voor een diploma voor de basisberoepsgerichte leerweg, de kaderberoepsgerichte leerweg, de gemengde leerweg of de theoretische leerweg.
- VO Scholen voor voortgezet onderwijs, veelal georganiseerd in brede scholengemeenschappen voor voorbereidend beroepsonderwijs en algemeen vormend onderwijs (havo en vwo).
- WEB Wet op de Beroepseducatie; is er voor scholen voor middelbaar beroepsonderwijs, de zogenaamde Regionale OpleidingsCentra (ROC).
Het mbo kent vier niveaus: niveau 1 (drempelloze instroom) tot en met niveau 4.
- WEC Wet op de Expertise Centra, in 2003 aangepast aan de vorming van regionale expertisecentra en leerlinggebonden financiering (LGF).
- WPO Wet op het Primair Onderwijs; in 1998 ingrijpend gewijzigd door het formaliseren van Weer Samen Naar School.
- WSNS Weer Samen Naar School. Sinds de begin jaren negentig zijn er samenwerkingsverbanden gevormd van basisscholen en scholen voor speciaal basisonderwijs. Het doel van deze samenwerkingsverbanden is om een continuüm van zorg te bieden.
- WVO Wet op het Voortgezet Onderwijs; ook hier heeft een stevige wijziging plaatsgevonden door de omvorming van het speciaal voortgezet onderwijs in leerwegondersteunend en praktijkonderwijs.

ZMLK Zeer Moeilijk Lerende Kinderen. Veel leerlingen bezoeken scholen voor zmlk, maar ook veel leerlingen zijn met een rugzak in het basisonderwijs te vinden. Ook een enkele vo-school (Novaliscollege in Eindhoven en Vechtdalcollege in Dedemsvaart) is in staat deze leerlingen een passend traject te bieden.

